

Regeringens proposition

2000/2001:34

Talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter
och konsumentorganisationer

Prop.
2000/2001:34

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 19 oktober 2000

Lena Hjelm-Wallén

Britta Lejon
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag som syftar till att genomföra ett EG-direktiv (98/27/EG) om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Syftet med direktivet är att stärka konsumentskyddet inom EU vid gränsöverskridande överträdelser av bestämmelser i vissa konsumentskyddsdirektiv. Det föreslås i huvudsak ske genom att s.k. godkända organ (konsumentorganisationer och offentliga organ) får väcka talan i det land där en ifrågasatt överträdelse har sitt ursprung. Direktivet skall vara genomfört senast den 1 januari 2001.

I propositionen föreslås en lag som säkerställer att utländska godkända organ i en EES-stat ges behörighet att företräda sitt lands konsumentintressen i svensk domstol, i första hand Marknadsdomstolen. Talan får riktas mot en näringsidkare i Sverige och får avse föreläggande om förbud eller åläggande att lämna information samt åläggande att betala särskild avgift. Innan talan väcks skall det godkända organet först genom samråd med motparten ha gett denne möjlighet att frivilligt upphöra med överträdelsen.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2001.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.	7
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Direktivet om förbuds föreläggande för att skydda konsumenternas intressen	8
4.1	Inledning	8
4.2	Det huvudsakliga innehållet i direktivet	9
4.3	Konsumenters intresse	11
4.4	Överträdelse	13
4.5	De i bilagan till förbuds föreläggandedirektivet upptagna direktiven och hur de genomförts i svensk rätt	14
4.5.1	Inledning	14
4.5.2	Direktivet om vilseledande reklam	14
4.5.3	Direktivet om konsumentkrediter	15
4.5.4	TV-direktivet	15
4.5.5	Direktivet om paketresor	16
4.5.6	Direktivet om marknadsföring av läkemedel ..	17
4.5.7	Direktivet om oskäliga villkor i konsumentavtal	17
4.5.8	Direktivet om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende	18
4.5.9	Direktiven om konsumentskydd dels i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (hemförsäljningsdirektivet), dels vid distansavtal (distans-avtalsdirektivet)	19
4.5.10	Direktivet om konsumentköp	20
4.5.11	Direktiv om elektronisk handel	20
4.5.12	Direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster	21
5	Hur EG-direktivet bör genomföras	21
5.1	Beslutande domstolar	21
5.2	Tillämplig lag m.m.	23
5.3	Sanktioner	28
5.4	Föregående samråd	29
5.5	Lagteknisk lösning	30
6	Anmälan av godkända organ	31
7	Kostnader	33
8	Ikraftträdande	33
9	Författningskommentarer	34

9.1	Förslaget till lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer	34
9.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.	35
Bilaga 1	Promemorians lagförslag	36
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser	38
Bilaga 3	Förbuds föreläggandedirektivet	39
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	47
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	49
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 oktober 2000	52
	Rättsdatablad	53

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2000/2001:34

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer,

2. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om överträdelse av bestämmelser som genomför de direktiv som anges i en bilaga till Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG av den 19 maj 1998 om förbuds föreläggande för att skydda konsumenternas intressen.¹

Lagen gäller dock endast sådana överträdelse av bestämmelser till skydd för konsumenters intressen som påverkar konsumenter i en annan stat som är ansluten till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-stat) än Sverige.

Godkända organs talan vid svensk domstol

2 § En myndighet eller organisation i en annan EES-stat än Sverige får väcka talan i en svensk domstol med anledning av en överträdelse som avses i 1 §, om den är godkänd enligt en särskild förteckning som har upprättats av Europeiska unionen och publicerats i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

3 § Talan får avse att åtgärder skall vidtas mot någon för att denne åsidosätter en bestämmelse som avses i 1 §. Åtgärderna får gälla

1. förbud eller ålägganden med stöd av 14–16 §§, 17 § första stycket, 18–20 §§ marknadsföringslagen (1995:450),
2. åläggande att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i 10 kap. 5 och 6 §§ radio- och TV-lagen (1996:844), eller
3. utdömande av vite som förelagts i de fall som avses i 1.

4 § Talan får väckas endast om

1. sökanden genom samråd försökt att få motparten att upphöra med den påstådda överträdelsen, och
2. denna inte upphört inom två veckor efter det att motparten mottagit begäran om samråd.

Behörig domstol

5 § Talan skall väckas vid

¹ (EGT L166, 11.6.1998, s. 51, Celex 31998L0027).

1. Marknadsdomstolen i fråga om förbud och ålägganden som avses i marknadsföringslagen (1995:450),
2. Länsrätten i Stockholms län i fråga om sådan särskild avgift som avses i radio- och TV-lagen (1996:844),
3. tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken eller Stockholms tingsrätt i fråga om utdömande av vite.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Prop. 2000/2001:34

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.² skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §³

Marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1995:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. produktsäkerhetslagen (1988:1604),
6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling.
6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling,
7. *lagen (2000:000) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.*

Bestämmelserna i 14, 15 och 16–22 §§ tillämpas inte i mål och ärenden enligt konkurrenslagen (1993:20) eller marknadsföringslagen (1995:450). I mål enligt marknadsföringslagen tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivits i dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

² Lagen omtryckt 1984:294.

³ Senaste lydelse 1998:649.

3 Ärendet och dess beredning

I maj 1998 antog Europaparlamentet och Europeiska unionens råd direktiv (98/27/EG) om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Den svenska versionen av direktivet finns som *bilaga 1* till denna proposition.

I en promemoria utarbetad inom Finansdepartementet (Talerätt vid gränsöverskridande överträdelse inom konsumenträtten - genomförande av förbudsföreläggandedirektivet 98/27/EG, Ds 2000:32) behandlas frågor om genomförande av förbudsföreläggandedirektivet. I promemorian föreslås en ny lag om talan om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna. Promemorian har remissbehandlats. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. En förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig finns i *bilaga 3*. En sammanställning över remissvaren finns tillgänglig hos Finansdepartementet (dnr Fi2000/2011).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 28 september 2000 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Regeringen har följt Lagrådets förslag i allt väsentligt.

4 Direktivet om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen

4.1 Inledning

Inom EU har ett flertal direktiv tagits fram i syfte att skydda konsumenterna, både konsumenter i det enskilda fallet och konsumenterna som kollektiv. Det har visat sig att det inte alltid varit möjligt att få överträdelse av bestämmelser till skada för konsumenternas kollektiva intressen att upphöra i tid. I maj 1998 antog Europaparlamentet och Europeiska unionens råd direktiv (98/27/EG) om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Medlemsstaterna skall ha genomfört direktivet senast den 1 januari 2001.

Direktivets syfte är att stärka konsumentskyddet vid sådana överträdelse av bestämmelser som genomför vissa konsumentskyddsdirektiv som har sitt ursprung i en medlemsstat men sina skadliga verkningar i en annan medlemsstat.

Detta konsumentskydd kan enligt direktivet åstadkommas genom ömsesidigt erkännande av s.k. godkända organ, vilka ges rätt att vända sig till tillsynsorgan och domstol i det land varifrån överträdelsen har sitt ursprung med yrkande om att den fortsatta överträdelsen omedelbart skall stoppas. Härigenom finns goda utsikter för att tillsynsorgan effektivt kan

ingripa mot överträdelser inte bara i det egna landet utan även i ett annat land inom EU.

Direktivet syftar till att både stärka konsumentskyddet vid gränsöverskridande överträdelser och den inre marknadens funktion.

4.2 Det huvudsakliga innehållet i direktivet

Artikel 1

I den första artikeln anges direktivets tillämpningsområde. Syftet beskrivs vara att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra när det gäller åtgärder för förbuds föreläggande till skydd för de kollektiva konsumentintressen som omfattas av de direktiv som anges i en förteckning som finns i en bilaga till direktivet. Med överträdelse avses i direktivet varje handling som strider mot de direktiv som anges i förteckningen, så som de har införlivats i medlemsstaternas rättsordningar, och som skadar de kollektiva konsumentintressena.

Artikel 2

Åtgärder för förbuds föreläggande behandlas i artikel 2. Medlemsstaterna skall utse de domstolar eller administrativa myndigheter som skall vara behöriga att besluta vid förfaranden som inleds av sådana godkända organ som avses i artikel 3. Förfarandena skall innefatta förelägganden om upphörande av eller förbud mot varje överträdelse så snart som möjligt och där det är lämpligt inom ramen för ett förenklat förfarande. Där det är lämpligt skall åtgärder vidtas som går ut på att offentliggöra beslutet, helt eller delvis och på sätt som bedöms som lämpligt, eller offentliggöra ett beriktigande i syfte att undanröja fortsatta verkningar av överträdelsen. Om näringsidkaren underlåter att rätta sig efter beslutet inom en frist som domstolar eller administrativa myndigheter bestämmer för att säkerställa att beslutet följs, hänvisas till möjligheten enligt den nationella rättsordningen att ålägga svaranden, om han är förlorande part, att till statskassan eller annan mottagare som utses i eller enligt nationell lagstiftning betala dagsböter eller andra böter, som föreskrivs i nationell lagstiftning.

I artikel 2.2 klargörs att direktivet inte skall påverka internationellt privaträttsliga regler med avseende på tillämplig lag. Det leder således, som det anges i direktivet, normalt till tillämpning av antingen lagen i den medlemsstat där överträdelsen har sitt ursprung eller lagen i den medlemsstat där överträdelsen får effekt.

Artikel 3

Artikel 3 innehåller bestämmelser om godkända organ. Med godkänt organ avses varje organ eller organisation som vederbörligen inrättas i enlighet med gällande lag i en medlemsstat och som har ett berättigat

intresse av att säkerställa att de bestämmelser som avser det kollektiva konsumentintresset följs. Det gäller särskilt ett eller flera oberoende offentliga organ med särskilt ansvar för att skydda de kollektiva konsumentintressena i medlemsstater där sådana organ finns eller organisationer vilkas syfte är att skydda sådana intressen i enlighet med de kriterier som föreskrivs i deras nationella lag.

Artikel 4

Som framgår av artikel 4 skall varje medlemsstat, om en överträdelse har sitt ursprung i den medlemsstaten, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa följande. Varje godkänt organ från en annan medlemsstat där de intressen som skyddas av det godkända organet påverkas av överträdelsen skall få ansöka hos den domstol eller den administrativa myndighet som avses i artikel 2. Därvid skall organet visa att det finns upptaget på en förteckning över godkända organ, som skall utarbetas av kommissionen och publiceras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning (artikel 4.1 och 4.3). Domstolarna eller de administrativa myndigheterna skall godta förteckningen som bevis på det godkända organets rättskapacitet. Det skall dock inte påverka det prövande organets rätt att granska om det syfte som uppbär det godkända organet ger den rätt att föra talan i ett bestämt fall. Medlemsstaterna skall enligt artikel 4.2 på begäran av sina godkända organ meddela kommissionen att dessa organ är godkända för att väcka talan enligt artikel 2. I underrättelsen skall anges dessa godkända organs namn och syfte.

Artikel 5

I artikel 5 finns bestämmelser om föregående samråd. Medlemsstaterna får införa eller behålla bestämmelser enligt vilka det godkända organet som avser att ansöka om förbuds föreläggande kan inleda detta förfarande först efter att ha försökt att få överträdelsen att upphöra genom samråd med antingen svaranden eller både med svaranden och ett godkänt organ i den medlemsstat där förbuds föreläggande söks. Det är denna medlemsstat som skall avgöra, om den part som ansöker om förbuds föreläggande måste samråda med det godkända organet. Om överträdelsen inte upphör inom två veckor efter det att begäran om samråd har mottagits, får den berörda parten väcka talan om förbuds föreläggande utan ytterligare dröjsmål.

Artikel 6

Kommissionen åläggs enligt artikel 6 att lämna rapport om tillämpningen av direktivet vart tredje år och första gången senast vid utgången av år 2006. I sin första rapport skall kommissionen särskilt granska direktivets tillämpningsområde dels i förhållande till skyddet för kollektiva intressen för personer som är verksamma inom handel, industri, hantverk eller fria yrken, dels såsom det är bestämt i de direktiv som ingår i förteckningen i bilagan till förbuds föreläggandedirektivet. Vidare skall rapporteras om

bestämmelserna om föregående samråd har bidragit till ett effektivt konsumentskydd.

Artikel 7

I artikel 7 anges att direktivet inte utgör hinder för medlemsstaterna att anta eller behålla bestämmelser som är utarbetade för att tillerkänna godkända organ och alla andra berörda mer vittgående rättigheter att väcka talan på nationell nivå.

Bilagan till direktivet

De i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet uppräknade direktiven till skydd för konsumenternas intresse är

1. Direktiv 84/450/EEG (vilseledande reklam),
2. Direktiv 85/577/EEG (avtal ingångna utanför fasta affärslokaler),
3. Direktiv 87/102/EEG (konsumentkrediter),
4. Direktiv 89/552/EEG (sändningsverksamhet för television: artiklarna 10-21),
5. Direktiv 90/314/EEG (paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang),
6. Direktiv 92/28/EEG (marknadsföring av humanläkemedel),
7. Direktiv 93/13/EEG (oskälliga villkor i konsumentavtal),
8. Direktiv 94/47/EG (nyttjanderätt till fast egendom på tidsdelningsbasis),
9. Direktiv 97/7/EG (distansavtal), och
10. Direktiv 1999/44/EG (försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier.⁴

4.3 Konsumenters intresse

Flera av de direktiv som finns i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet innehåller bestämmelser som antingen rör konsumenters individuella rättigheter (civilrättsliga rättigheter) eller deras skydd som kollektiv (marknadsrättsliga regler). Förbudsföreläggandedirektivet avser enbart att reglera överträdelser av bestämmelser som avser att skydda konsumenters kollektiva intressen och det är bara för att skydda sådant intresse som godkänt organ tillförsäkras talerätt. Det är därför nödvändigt att försöka identifiera de bestämmelser som avser detta skydd bland de berörda direktivens bestämmelser. De synpunkter som presenteras här kan tjäna som vägledning.

I förbudsföreläggandedirektivets beaktandesats (2) beskrivs mycket kortfattat vad som avses med konsumenternas kollektiva intressen. Det anges där att "kollektiva intressen är sådana intressen som inte innefattar kumulering av enskildas intressen, vilka enskilda har skadats genom en överträdelse. Detta påverkar inte talan som väcks av enskilda, som har

⁴ Genom artikel 10 i direktiv 1999/44/EG ändras direktiv 98/27/EG på så sätt att det föreskrivs att det förra direktivet skall inkluderas i bilagan till det senare.

skadats genom en överträdelse". Kommissionen har vidare till vägledning för arbetet att identifiera de artiklar i respektive direktiv som representerar det kollektiva konsumentintresset utarbetat ett s.k. "tekniskt dokument", som behandlar fem av de listade direktiven som innehåller artiklar som är "blandade". Beträffande de återstående direktiven, nämligen direktiven om vilseledande reklam, TV-reklam, marknadsföring av läkemedel och oskäligen avtalsvillkor, anges att de tydligt nog förutsätter möjligheter till ingripande för kollektivt syfte, varför de utelämnats i dokumentet.

När det gäller vad som kan anses känneteckna ett kollektivt konsumentintresse kan allmänt konstateras att det enbart berör eller potentiellt kan beröra en obestämd krets av konsumenter. En dom där en talan om förbud eller åläggande bifalls får inga rättsverkningar för någon enskild konsument. Däremot kan en bifallen sådan talan få preventiva effekter, dvs. förbudet syftar till att förhindra negativa effekter för konsumentkollektivet i framtiden. Förbudsföreläggandedirektivet omfattar inte sådana fall där det skyddsintresse som kränks grundar rätt för enskilda konsumenter att väcka talan om avtalsbrott, skadestånd etc. Det är då fråga om ett skyddsintresse med en individuell reparativ funktion. Om det individuella rättsintresset däremot sätts åt sidan upprepade gånger eller systematiskt kan det övergå till att bli ett kollektivt rättsintresse. Det kan illustreras med följande exempel. Underlåtenhet i ett enskilt fall att lämna sådan information som föreskrivs i ett konsumentskyddsdirektiv kan medföra att en väsentlig förutsättning för ett träffat avtal brister och kan göra det helt eller delvis ogiltigt, för den händelse informationen hade lämnats före avtalets ingående och detta skulle ha lett till att konsumenten inte velat ingå avtalet. Det är då fråga om en civilrättslig ogiltighetspåföljd (individuell rättsintresse). Om detta slag av information som uppenbarligen har betydelse för konsumentens vilja att ingå ett avtal eller ej inte lämnas överhuvudtaget eller endast slumpvis, måste det finnas möjlighet att påverka näringsidkaren så att denne lämnar sådan information i fortsättningen. De instrument i form av förbud eller åläggande som kännetecknar den kollektiva konsumenträtten kan då utnyttjas för att åstadkomma detta.

Under alla förhållanden måste det kollektiva intresset hållas isär från det enskilda rättsförhållandet mellan en eller flera enskilda konsumenter och en näringsidkare. Detta är tydligt när det gäller marknadsföring. Samma sak gäller emellertid i fråga om förbud mot oskäligen avtalsvillkor. Om en näringsidkare förbjuds att använda ett visst avtalsvillkor, har det förbudet enbart betydelse för näringsidkarens framtida användning av villkoret. Vill en konsument som tidigare med näringsidkaren har ingått ett avtal som innehåller ett sådant villkor, att villkoret inte skall tillämpas får konsumenten föra en talan i en separat process mot näringsidkaren under åberopande av reglerna om avtals ogiltighet eller jämkning av avtal. Det handlar då om konsumentens individuella rättigheter.

En dom om förbud eller åläggande har betydelse för konsumenter på ett annat plan än det rent individuella för varje enskild konsument. Det är fråga om ingripanden för att sanera marknaden i syfte att tillgodose konsumenternas kollektiva intresse. Uttrycket "konsumenternas kollektiva intresse" skall därför inte förstås så att det rör sig om en grupp

av konsumenters individuella intressen. Det är inte fråga om grupptalan för att ta tillvara enskildas intresse. Det handlar i stället om konsumenternas abstrakta intresse av en marknad fri från överträdelser av regler som har införts till skydd för konsumenterna. Det gäller t.ex. regler som syftar till vederhäftig och tillbörlig marknadsföring.

4.4 Överträdelser

Enligt förbudsföreläggandedirektivet definieras i princip "överträdelser" som sådana handlingar som strider mot de i bilagan upptagna direktiven, *så som* (här kursiverat) de införlivats i medlemsstaternas nationella rättsordningar, och som skadar de kollektiva konsumentintressen som omfattas av dessa direktiv (artikel 1. 2). Definitionen bör ses i ljuset av beaktandesats (3), vari – såvitt gäller direktivets syfte att få en enligt nationella bestämmelser olaglig verksamhet att upphöra – uttalas att verkningarna av de åtgärder som en medlemsstat vidtar för att genomföra konsumentskyddsdirektiven, *inbegriper sådana enligt fördraget och respektive direktiv tillåtliga skyddsåtgärder som går utöver den nivå som krävs i dessa direktiv* (här kursiverat), kan komma att motverkas om verksamheten får effekt i en annan medlemsstat än den i vilken den har sitt ursprung.

Eftersom direktiven i princip är s.k. minimidirektiv, kan medlemsstaterna ha gått längre i konsumentskyddande riktning än vad som föreskrivs i direktiven. Det kan antas att syftet med nämnda formuleringar i förbudsföreläggandedirektivet är att ge utrymme för ett åberopande av ett mer omfattande konsumentskydd vid ingripanden mot överträdelser inom ramen för det nya systemet än vad som följer av de listade direktiven.

Kommissionen har efter att direktivet antogs givit ut reflexioner om räckvidden av bestämmelserna i direktivet. I denna ges stöd för den nämnda tolkningen. Där framgår nämligen att om ett beteende strider mot en nationell lagstiftning som ger ett förstärkt skydd jämfört med det minimiskydd som erbjuds av direktivet faller det inom gemenskapslagstiftningens tillämpningsområde. Däremot befinner man sig utanför tillämpningsområdet för artikel 1.2, om handlingen strider mot en nationell lagstiftning som infört ett nytt skydd för konsumenten, vilket inte föreskrivs i gemenskapsbestämmelserna.

Ett aktuellt exempel på ett sådant fall är det i nordisk marknadsföringslagstiftning rådande förbudet mot s.k. otillbörlig marknadsföring, dvs. marknadsföring som har oetiska inslag utan att marknadsföringen för den skull behöver vara vilseledande. Förbudet finns inte angivet i direktivet om vilseledande reklam men det har införts i de nordiska länderna med åberopande av detta direktivs minimikaraktär. Frågan är nu om en överträdelse av ett sådant förbud är att betrakta som en överträdelse i förbudsföreläggandedirektivets mening. En prövning av detta slag kan bli aktuell, om exempelvis Konsumentombudsmannen väcker talan mot en utländsk näringsidkare vid en utländsk domstol angående otillbörlig marknadsföring som näringsidkaren riktar mot den svenska konsumentmarknaden.

Mot bakgrund främst av en utveckling inom EU mot synsättet att åtminstone allvarliga övertramp i form av otillbörlig reklam, riktad t.ex. mot utsatta grupper som barn, ungdomar och sjuka, bör motarbetas ter det sig inte osannolikt att domstolarna kan komma att anse att otillbörlig marknadsföring utgör överträdelse i förbudsföreläggandedirektivets mening.

4.5 De i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet upptagna direktiven och hur de genomförts i svensk rätt

4.5.1 Inledning

I avsnitt 4.5.2–4.5.9 beskrivs de direktiv som fanns upptagna i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet när det antogs. I avsnitt 4.5.10–4.5.12 beskrivs de direktiv som har lagts till eller förväntas komma att läggas till i bilagan. De artiklar i direktiven behandlas, vilka bedöms ge uttryck för sådant konsumentintresse, som förbudsföreläggandedirektivet avser att skydda. Bedömningarna görs i nära anslutning till de synpunkter som kommissionen redovisat i sitt "tekniska dokument". De nationella bestämmelser som avses genomföra dessa direktivbestämmelser behandlas också.

4.5.2 Direktivet om vilseledande reklam

Genom Europaparlamentets och rådets direktiv 97/55/EG av den 6 oktober 1997 om ändring av direktiv 84/450/EEG om vilseledande reklam så att detta omfattar jämförande reklam, benämns nu det sistnämnda direktivet Rådets direktiv 84/450/EEG av den 10 september 1984 om vilseledande och jämförande reklam (EGT L 290, 23.10.1997, s. 18). Som en följd av tillägget till det ursprungliga direktivet har vissa ändringar genomförts i marknadsföringslagen (1995:450) (prop. 1999/2000: 40, bet. 1999/2000:LU13, rskr. 1999/2000:163).

Det aktuella direktivet med det åtföljande nationella genomförandet är utan tvekan bland de viktigaste regleringarna med gränsöverskridande förfaranden som förbudsföreläggandedirektivet avser att fånga upp. Regleringen är när det gäller konsumenterna som målgrupp uteslutande avsedd att tjäna som kollektivt skydd för dem i syfte att motverka att de luras av vilseledande reklam.

Direktivet har i svensk rätt genomförts i marknadsföringslagen. Marknadsföringslagen tillhandahåller redan de medel som behövs för att förbudsföreläggandedirektivet skall kunna tillämpas här i landet när det gäller vilseledande reklam. Det finns domstol (Marknadsdomstolen i första hand) som kan pröva en talan av ett utländskt godkänt organ. Det finns organ som skulle kunna representera konsumentintresset i en talan utomlands mot en utländsk marknadsförare i ett annat EU-land som skickar ifrågasatt vilseledande reklam till Sverige med verkan här. Det

rör sig härvid antingen om Konsumentombudsmannen (KO) eller en sammanslutning av konsumenter (eller löntagare). Det är möjligt för domstol att utfärda sådana förbud eller ålägganden som anges i förbudsföreläggandedirektivet samt att meddela interimistiska beslut.

4.5.3 Direktivet om konsumentkrediter

I Europaparlamentets och rådets direktiv 98/7/EG av den 16 februari 1998 om ändring av direktiv 87/102/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT L 101, 1.4.1998, s. 17) finns en del artiklar som får anses avse det kollektiva konsumentskyddet. Det gäller artiklarna 3 (reklam eller erbjudanden måste innehålla uppgift om den effektiva räntan), 4 (krav på skriftlig form för avtalet samt innehållet i det skriftliga avtalet), 6 (olika informationskrav i samband med s.k. löpande krediter gällande bl.a. den årliga räntan och tillämpliga avgifter), 7 (återtagande av varor som köpts på kredit), 8 (rätt för konsumenten att säga upp krediten i förtid) och 14 (regleringens tvingande natur till skydd för konsumenten).

I konsumentkreditlagen (1992:830) finns nämnda artiklar genomförda genom paragraferna 4 (lagens tvingande natur), 6 och 7 (marknadsföring och information), 9 (kreditavtalet), 20–24 (betalning av skulden i förtid) och 25 (återtaganderätt vid kreditköp). Härutöver finns en bestämmelse om kontantinsats vid kreditköp (14 §).

Beträffande sanktioner vid överträdelser av dessa bestämmelser hänvisas till andra lagars sanktionssystem. I fråga om underlåtenhet att lämna information som anges i 6 och 7 §§ eller som annars är av särskild betydelse från konsumentens synpunkt hänvisas till marknadsföringslagens sanktionssystem (8 § konsumentkreditlagen). Enligt 15 § skall det anses utgöra en sådan handling som avses i 14 § marknadsföringslagen (förbud mot fortsatt marknadsföring av ett visst slag), om en näringsidkare för sin egen eller för någon annans räkning säljer en vara utan att iaktta vad som sägs i 14 § om kontantinsats vid kreditköp. I 26 § anges att, om en näringsidkare använder förbehåll om återtagande vid försäljning av en vara som med hänsyn till sin beskaffenhet eller sitt värde eller på grund av förhållandena på marknaden inte är lämpad som kreditsäkerhet, kan näringsidkaren förbjudas att framdeles i liknande fall använda sådana förbehåll. Det anges vidare att i fråga om förbud gäller i övrigt bestämmelserna i lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

4.5.4 TV-direktivet

När det gäller Europaparlamentets och rådets direktiv 97/36/EG om ändring av rådets direktiv 89/552/EEG om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television (EGT L 202, 30.7.1997, s. 60) har i förbudsföreläggandedirektivets bilaga uttryckligen angetts att det i detta sammanhang endast handlar om artiklarna 10–21. Artikel 21 har utgått.

I radio- och TV-lagen (1996:844) finns bestämmelser som genomför artiklarna 10–20 i direktivet. Av artikel 10 framgår bl.a. att TV-reklam och köp-TV skall vara lätta att känna igen och klart avskilda från programtjänsten i övrigt. Vidare regleras i nämnda artikel samt artiklarna 11, 18, 18a, 19 och 19a omfattningen av reklam- och köp-TV-inslagen. Dessa artiklar i direktivet har motsvarigheter i radio- och TV-lagen, dels i 7 kap. om reklam och annan annonsering, dels i 6 kap. 4 § om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen. I de övriga berörda artiklarna behandlas främst frågor om sponsring, förbud mot reklam för tobak och sprit samt för medicinska produkter och medicinsk behandling. Också dessa artiklar är genomförda i svensk lagstiftning.

Granskningsnämnden för Radio och TV har tillsynsansvar i fråga om samtliga berörda regler i radio- och TV-lagen utom bestämmelserna i 7 kap. 3 § (nyhetsuppläsare), 4 § (barnreklam och programledare för barnreklam) och 10 § (reklam för receptbelagda läkemedel och medicinsk behandling som är tillgänglig efter ordination). Beträffande nämnda bestämmelser är i stället KO tillsynsansvarig. Läkemedelsverket har ett medansvar vid tillsynen av efterlevnaden av 7 kap. 10 §. Den slutliga prövningen av överträdelse görs av Marknadsdomstolen med stöd av bestämmelsen i 10 kap. 7 § radio- och TV-lagen, enligt vilken en handling som strider mot 7 kap. 3, 4 och 10 §§ nämnda lag skall vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen anses vara otillbörlig mot konsumenter.

Vad gäller frågan om ingripandemöjligheter för Granskningsnämnden för Radio och TV som syftar till att säkerställa förbud mot fortsatt reklam i strid mot de radorättsliga bestämmelserna i 7 kap. radio- och TV-lagen kan ingripandet ske endast i form av utverkande hos förvaltningsdomstol (Länsrätten i Stockholms län) av en särskild avgift att betalas av den som begär överträdelsen. Däremot saknar nämnden laglig möjlighet att förelägga näringsidkaren vid vite att omedelbart upphöra med överträdelsen eller att förbjuda denne att upprepa överträdelsen i framtiden.

4.5.5 Direktivet om paketresor

Rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang (EGT L 158, 23.6.1990, s. 59) är genomfört genom lagen (1992:1672) om paketresor samt genom ändringar i resegarantilagen (1972:204). Bestämmelser till skydd för konsumenterna i detta direktiv synes vara artiklarna 3 (beskrivning och information i broschyr etc.), 4 punkterna 1, 2 och 4 (olika informationskrav innan avtal ingås, utformningen av avtal och avtalsvillkor samt prisfrågor) samt 7 (säkerhet för återbetalning av erlagda belopp och för hemtransport av konsumenten vid företagets obestånd). Beträffande kraven i artiklarna 3 och 4 finns motsvarigheter i 5–8 §§ paketreselagen. Konsumentverket är tillsynsmyndighet. Lagens bestämmelser kompletteras med regler i Konsumentverkets föreskrifter och allmänna råd om paketresor (KOVFS 1993:3). Vid brister i informationen gäller marknadsföringslagens bestämmelser (7 § tredje stycket paketreselagen). Med resegarantilagen (1972:204) genomförs

artikel 7 i direktivet. Kammarkollegiet är tillsynsmyndighet enligt den lagen. Ärende om ianspråktagande av säkerhet prövas av Resegarantinämnden.

4.5.6 Direktivet om marknadsföring av läkemedel

Rådets direktiv 92/28/EEG av den 31 mars 1992 om marknadsföring av humanläkemedel (EGT L 113, 30.4.1992, s. 13) är genomfört genom flera författningar. Det finns bestämmelser dels i marknadsföringslagen (i fråga om tillämpning generellt sett), dels i radio- och TV-lagen (med dess särbestämmelse som ovan redovisas i avsnittet 4.5.4 om TV-direktivet). Vidare finns det i läkemedelslagen (1992:859) en särskild bestämmelse som rör marknadsföring av läkemedel. Enligt 21 § andra stycket skall information som utgör ett led i marknadsföringen av ett läkemedel vara aktuell, saklig och balanserad. Den får inte vara vilseledande.

Direktivet innehåller i övrigt bestämmelser om reklam som riktas dels till allmänheten, dels till personer som är verksamma inom hälso- och sjukvård. Motsvarande bestämmelser finns i de av Läkemedelsindustri-föreningen (LIF) fastställda "Regler för läkemedelsinformation mm".

Konsumentverket/KO har tillsyn beträffande vilseledande eller eljest otillbörlig marknadsföring av läkemedel som sker i strid mot marknadsföringslagen eller radio- och TV-lagen. Läkemedelsverket har enligt 23 och 24 §§ läkemedelslagen det allmänna tillsynsansvaret avseende nämnda lag. Det innefattar därför en tillsyn även över efterlevnaden av den särskilda bestämmelsen om information och marknadsföring i 21 §. Läkemedelsverket har också utnyttjat sin ställning som tillsynsansvarig enligt läkemedelslagen genom att bl.a. i ett beslut från december 1999 förelägga ett i Sverige stationerat läkemedelsföretag vid vite att omedelbart upphöra med viss marknadsföring. Beslut som Läkemedelsverket i ett enskilt fall meddelar enligt läkemedelslagen kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Så har också skett i det nämnda fallet.

I det praktiska arbetet med marknadsbevakning och prövning av överträdelse fungerar också Läkemedelsindustrins informations-granskningsman (IGM) och Nämnden för Bedömning av Läkemedelsinformation (NBL).

4.5.7 Direktivet om oskäliga villkor i konsumentavtal

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 21.4.1993, s. 29) är begränsat till att avse konsumentavtal och avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling. Direktivet, som innehåller såväl civilrättsliga som marknadsrättsliga regler, har följande bestämmelser av intresse. I artikel 2 lämnas bl.a. en definition av vad som kännetecknar "oskäliga villkor". En precisering av i vilka fall ett sådant avtalsvillkor som direktivet omfattar skall anses oskäligt lämnas i artikel 3.1 medan en precisering av när ett avtalsvillkor anses inte ha varit föremål för individuell förhandling görs i artikel 3.2. I artikel 3.3 görs en hänvisning till en bilaga med en vägledande, icke uttömmande lista över

kontraktsvillkor som kan betecknas som oskäliga. En regel om vilka omständigheter som skall beaktas vid bedömning av om ett avtalsvillkor är oskäligt finns i artikel 4.1. I artikel 4.2 finns ett undantag från denna regel för vissa centrala delar av avtalet. En föreskrift om utformningen av skriftliga villkor samt en regel om hur ett villkor skall tolkas vid tveksamhet om dess innebörd finns i artikel 5. Vidare finns en regel om påföljd av att ett avtalsvillkor är oskäligt (artikel 6.1) och en bestämmelse om att de nationella rättsordningarna skall innehålla verksamma medel för att bringa oskäliga villkor till upphörande (artikel 7.1) samt föreskrifter om hur reglerna härom skall vara utformade, bl.a. om vem som skall kunna ta initiativ och mot vilka ett förbud eller dylikt skall kunna riktas (artikel 7.2 och 7.3).

Direktivet har genomförts i svensk rätt genom lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Lagen är uppdelad på marknadsrättsliga och civilrättsliga bestämmelser. De förstnämnda bestämmelserna (3–9 §§) innebär i huvudsak att Marknadsdomstolen får förbjuda vid vite en näringsidkare att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor som bedömts vara oskäligt, om förbudet är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i bl.a. konsumenternas intresse. Talan hos domstolen förs av KO eller, om KO för ett visst fall beslutar att inte väcka talan, av en sammanslutning av bl.a. konsumenter. Marknadsdomstolen kan meddela ett interimistiskt beslut.

Förbudsföreläggandedirektivet kan utan problem komma till användning vid överträdelse av bestämmelserna om oskäliga avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

4.5.8 Direktivet om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende

Europaparlamentets och rådets direktiv 94/47/EG av den 26 oktober 1994 om skydd för köparna vad avser vissa aspekter i avtal om nyttjanderätten till fast egendom på tidsdelningsbasis (EGT L 280, 29.10.1994, s. 83) har genomförts i Sverige genom lagen (1997:218) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende. De bestämmelser i direktivet som rör konsumenters kollektiva intresse torde finnas i artiklarna 3, 4 och 6 samt i en bilaga till direktivet. Bestämmelserna avser krav på skriftlig information rörande en hel del aspekter i anslutning till köpet av nyttjanderätten, såsom bl.a. information om rätten att ångra köpet. Vidare föreskrivs att alla de punkter varom information skall finnas tillgänglig i skriftlig form också skall utgöra en integrerad del av avtalet. Medlemsstaterna skall också i sin lagstiftning föreskriva förbud mot förskottsbetalningar av köparen före utgången av den tidsfrist under vilken han kan utöva sin rätt att frånträda avtalet.

I den svenska lagen finns informationskrav som motsvarar direktivets i 4 och 5 §§. Enligt 6 § skall marknadsföringslagen tillämpas i fråga om underlåtelse att lämna information enligt 4 och 5 §§.

Bestämmelser om avtalet och vad det skall innehålla finns i 7 och 8 §§.

4.5.9 Direktiven om konsumentskydd dels i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (hemförsäljningsdirektivet), dels vid distansavtal (distansavtalsdirektivet)

Rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, 31.12.1985, s. 31) har tidigare genomförts i svensk rätt genom hemförsäljningslagen (1981:1361). Direktivet och lagen behandlas i anslutning till vad som följer av distansavtalsdirektivet och dess genomförande i svensk lag.

Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG om konsumentskydd vid distansavtal (EGT L 144, 4.6.1997, s. 19) är genomfört i svensk rätt genom en ny lag, nämligen lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal (distansavtalslagen).

Som framgår av lagens rubrik har hemförsäljningslagens regler inarbetats i den nya lagen.

Båda direktiven innehåller regler om krav på information. Hemförsäljningsdirektivet har i artikel 4 regler om informationskrav i skriftlig form som i första hand avser rätten att ångra köpet. Artikel 4 motsvarades tidigare av 4 § hemförsäljningslagen. Den paragrafens första och tredje stycken har med visst tillägg fått sin motsvarighet i 11 § i den nya lagen.

Distansavtalsdirektivet innehåller också regler om krav på information (artiklarna 4 och 5). Artikel 4 innehåller bestämmelser om en näringsidkares skyldighet att lämna förhandsinformation till en konsument. Konsumenten skall i god tid innan ett avtal sluts få information om bl.a. näringsidkarens identitet, eventuell ångerrätt och varans eller tjänstens väsentliga egenskaper. Konsumenten skall också informeras om priset, inklusive skatter och avgifter, och eventuella leveranskostnader. I den nya distansavtalslagen finns bestämmelser som gäller information vid marknadsföring som syftar till distansavtal (9 §). Bestämmelserna utgör därmed ett komplement till och preciseringar av andra marknadsrättsliga bestämmelser och då framför allt till de bestämmelser som finns i marknadsföringslagen om otillbörlig marknadsföring och reklamidentifiering.

Enligt reglerna i artikel 5 skall konsumenten på ett tidigt stadium i samband med att avtalet fullgörs och, såvitt avser varor som inte är avsedda att levereras till tredje man, senast vid leveranstillfället få en bekräftelse med viss del av förhandsinformationen. Enligt bestämmelsen skall informationen lämnas skriftligen eller i annan varaktig form som är tillgänglig för konsumenten. Under alla omständigheter måste enligt artikel 5 andra stycket viss information lämnas, nämligen sådan som avser villkoren och förfarandet för att utnyttja ångerrätten, den geografiska adress till leverantörens företag som konsumenten kan vända sig till för reklamation, service efter köpet och om existerande garantier samt villkoren för att säga upp avtalet när dess varaktighet är obestämd eller längre än ett år. I den nya distansavtalslagen finns bestämmelser i 10 § som genomför direktivets nu beskrivna regler.

Om en näringsidkare inte ger information i enlighet med 9–11 §§ i den nya lagen, skall enligt 12 § nämnda lag marknadsföringslagen tillämpas.

Information enligt 9–11 §§ skall därvid anses vara sådan information av särskild betydelse från konsument synpunkt som avses i 4 § andra stycket marknadsföringslagen.

4.5.10 Direktivet om konsumentköp

Av Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, 7.7.1999, s. 12) framgår att bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet skall kompletteras med det nya direktivet (artikel 10). Aktuella direktivbestämmelser som avser det kollektiva konsumentintresset torde endast vara de som finns i artikel 6 och som handlar om kommersiella garantier. Enligt denna artikel skall det i garantin anges att konsumenten har vissa rättigheter enligt lag, enligt tillämplig nationell lagstiftning om försäljning av konsumentvaror, samt klargöras att dessa rättigheter inte påverkas av garantin. Vidare skall det i garantin förklaras på vanligt begripligt språk vad garantin innehåller och vilka huvudsakliga uppgifter som är nödvändiga för att framställa anspråk enligt garantin, särskilt dennas varaktighet och territoriella omfattning samt garantigivarens namn och adress.

Direktivet skall vara genomfört senast den 1 januari 2002.

Det återstår att senare ta ställning till om konsumentköplagen behöver kompletteras med marknadsrättsliga bestämmelser till följd av det nya direktivet.

4.5.11 Direktiv om elektronisk handel

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (direktiv om elektronisk handel) antogs i juni 2000 (EGT L 178 17.7.2000 s. 1).

Direktivet syftar till att åstadkomma en gemenskapsintegration på hög nivå inom det rättsliga området för att man skall få till stånd ett område utan inre gränser för informationssamhällets tjänster när det gäller information, marknadskommunikation och handel som sker via elektroniska media. Vad som skall utgöra informationssamhällets tjänster ges en mycket vid tolkning.

Direktivet innehåller allmänna informationskrav som avser bl.a. tjänsteleverantörens namn, geografiska adress och e-postadress. Beträffande marknadskommunikation föreskrivs att denna skall vara klart identifierbar som sådan, att den fysiska eller juridiska person för vars räkning marknadskommunikationen utförs också skall vara klart identifierbar samt att säljfrämjande erbjudanden när sådana är tillåtna av den medlemsstat i vilken tjänsteleverantören är etablerad, såsom rabatter, premier och gåvor, skall vara klart identifierbara som sådana och villkoren för att utnyttja dem lätt tillgängliga och klart och otvetydigt presenterade. Vidare skall tävlingar och säljfrämjande spel, när sådana är tillåtna av den medlemsstat i vilken tjänsteleverantören är etablerad, vara klart identifierbara som sådana och villkoren för deltagande i dem skall

vara lätt tillgängliga och framställas klart och otvetydigt. Vad gäller s.k. obeställd marknadskommunikation anges att de medlemsstater som tillåter sådan kommunikation via elektronisk post skall i sin lagstiftning föreskriva att sådan kommunikation från en tjänsteleverantör på deras territorium skall vara klart och otvetydigt identifierbar som sådan, så snart som användaren tar emot den. Medlemsstaterna skall också vidta åtgärder för att säkerställa att tjänsteleverantörer som sänder icke begärd marknadskommunikation via elektronisk post regelbundet konsulterar och respekterar register där fysiska personer som inte önskar erhålla sådan marknadskommunikation kan registrera sig.

När det gäller avtal på elektronisk väg finns enligt direktivets krav på vissa uppgifter som skall tillhandahållas, bl.a. kravet på att tjänsteleverantören på ett klart, begripligt och otvetydigt sätt innan avtal kan ingås informerar om de olika efterföljande elektronisktekniska åtgärder som måste vidtas för träffandet av avtalet samt sätten att korrigera handhavandefel.

4.5.12 Direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster

Det finns ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter som nu behandlas i en rådsarbetsgrupp. Om och när detta direktiv antas, kommer det att läggas till som en ny punkt i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet.

5 Hur EG-direktivet bör genomföras

5.1 Beslutande domstolar

Regeringens förslag: Talan i Sverige skall få väckas av ett s.k. godkänt organ (myndighet eller konsumentorganisation) i ett land inom EES-området för att ta till vara konsumentintressen i det landet. Talan skall få föras vid den domstol som varit behörig om talan endast avsett svenska förhållanden.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i fråga om beslutande organ har tillstyrkt att talan skall väckas vid domstol och inte hos myndighet.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 2.1 i förbudsföreläggandedirektivet skall medlemsstaterna utse de av sina domstolar eller administrativa myndigheter som skall vara behöriga att på talan av ett s.k. godkänt organ besluta om åtgärder med anledning av sådana

överträdelse av bestämmelser till skydd för konsumenter som har sitt ursprung inom landet.

Kommissionen skall låta publicera en lista på de godkända organ som anmälts till kommissionen i Europeiska gemenskapernas officiella tidning. Ett organ är godkänt om det är ett organ eller organisation som vederbörligen inrättas i enlighet med lagen i en medlemsstat och som har ett berättigat intresse av att säkerställa att de bestämmelser som avses i artikel 1 följs, antingen de är offentliga organ eller organisationer vilkas syfte är att skydda konsumentintressen.

Enligt svensk rätt – främst marknadsföringslagen – prövas talan gällande överträdelse av flertalet av de i bilagan upptagna direktiven av Marknadsdomstolen på talan av Konsumentombudsmannen. Det gäller således redan nu att överträdelse prövas av domstol. Men det förekommer också att förvaltningsmyndigheter prövar nu aktuella frågor. Konsumentombudsmannen har möjlighet att själv utfärda förbuds- och informationsförelägganden. Det förutsätter dock dels att det skall röra sig om fall som inte är av större vikt, dels att näringsidkaren godkänner föreläggandet omedelbart eller inom en viss tid (21 § marknadsföringslagen).

Behandling av en överträdelse med ursprung här och med verkningar i ett annat land torde knappast kunna betraktas som ett fall av mindre vikt. Det ligger därför i linje med nuvarande ordning att endast göra domstol behörig att pröva en talan från utlandet. Dessutom ligger det nära till hands att Konsumentombudsmannen kan ses som ett godkänt organ som för Sveriges del skall få föra en motsvarande talan i ett annat land. Det är mindre lämpligt att samma organ kan vara både godkänt organ och dömande instans.

Beträffande överträdelse av läkemedelslagen samt radio- och TV-lagen är det också hos domstol som det slutliga ställningstagandet till en överträdelse kan träffas. Visserligen har Läkemedelsverket möjlighet att självt utfärda förbuds- och informationsförelägganden vid vite med stöd av bestämmelser i läkemedelslagen. Det förefaller dock som nyss anförts inte vara lämpligt att en myndighet är dömande instans, även om den bara är första instans med överklagandemöjlighet. Härtill kommer att Läkemedelsverket kan komma att uppträda som ett s.k. godkänt organ, vilken skall kunna fungera som förmedlande länk och kontaktorgan vis-à-vis det utländska organ som för talan här i landet. Det talar i stället för att myndigheten i sådana här fall är den som endast bistår det utländska organet vid dennes talan hos svensk domstol.

På anförda skäl bör genomgående den lösningen väljas som innebär att det är domstol och inte myndighet som handlägger detta slag av överträdelse.

<p>Regeringens bedömning: Någon bestämmelse om vilket lands materiella regler om konsumentskyddet som skall tillämpas införs inte.</p>

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Juridiska fakulteten vid Stockholms Universitet* anför att det i rådande läge, där rättsläget är osäkert, torde vara lämpligast att lämna dessa komplicerade frågor om lagval till rättstillämpningen, särskilt som man får räkna med att det kommer fram ytterligare domar i EG-domstolen som berör saken. *Sveriges Reklamförbund* anser också att det bör ankomma på domstolen att avgöra vilket lands lag som skall tillämpas. Förbundet tillägger, att det i de fall en medlemsstat har gått längre än direktivets minimikrav, kan vara lämpligt att tillämpa de materiella regler som gäller i det land där marknadsföringsåtgärden har effekt. *Sveriges Advokatsamfund* anser att frågorna behöver belysas ytterligare. Samfundet anför vidare att det inte är bra ur näringslivsperspektiv med osäkerhet. *Sveriges Industriförbund* anser att man måste söka en renodlad lagvalsprincip. Förbundet menar att sändarlandsprincipen (ursprungslandsprincipen) bör vara huvudregel. *Annonsörföreningen* efterlyser harmonisering av sändarlandsprincipen och *Svenska Postorderföreningen* anser att tillämpning av sändarlandets lag skall lagfästas. *Swedish Direct Marketing Association* (Swedma) anser att det antingen är sändarlandets eller effektlandets lag som skall tillämpas och att någon växling däremellan inte skall kunna ske. *Svenska Bankföreningen* framför att sändarlandsprincipen gäller för marknadsföring per Internet enligt e-handelsdirektivet.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artikel 2.2 i förbuds-föreläggandedirektivet skall direktivet inte påverka internationellt privaträttsliga regler med avseende på tillämplig lag. Det leder således, enligt vad som anges i artikeln, normalt till tillämpning av antingen lagen i den medlemsstat där överträdelsen har sitt ursprung eller lagen i den medlemsstat där överträdelsen får effekt.

Formuleringen av artikeln är så allmän och utan styrande effekt att den knappast medför några förpliktelser för medlemsstaterna. Det är uppenbart att man med enbart bestämmelsen som grund inte kan träffa något bestämt val mellan ursprungslandets lag – som här också är domstolslandets lag – och effektlandets lag när det gäller tillämplig kollektiv konsumenträtt. Det styrks bl.a. också av att tillämpningen av något av de angivna alternativen anges kunna ske "normalt", vilket närmast tyder på att även ett tredje lands lag undantagsvis kan komma till användning. Det framgår dock inte vilket lands lag det i så fall kan tänkas röra sig om.

Lagval vid marknadsrätt av processrättslig karaktär

Sverige och övriga medlemsstater har i princip fria händer när det gäller att bestämma vilket lands marknadsrätt som skall tillämpas vid gränsöverskridande marknadsföring och tillhandahållande av information

m.m. Det gäller i första hand den materiella rätten. Vissa delar av marknadsrätten har övervägande processrättslig karaktär, såsom exempelvis möjligheterna att förelägga och att döma ut vite. Dylika processuella spörsmål, vilka i och för sig kan vara svåra att avgränsa från den materiella marknadsrätten, prövas i princip enligt domstolslandets egen lag. Visst stöd för denna uppfattning kan också hämtas från den närmast processrättsliga regeln i artikel 2.1 (c) i direktivet, som innehåller regler om sanktioner. Påföljderna skall kunna beslutas av domstolen i domstolslandet, "i den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten tillåter" det.

I linje med denna bestämmelse i direktivet och rådande synsätt att bestämmelser av övervägande processrättslig natur prövas enligt domstolslandets egen lag bör det inte råda någon tvekan om att svensk domstol har att tillämpa endast svenska bestämmelser om vitesförbud och andra sanktioner.

Materiell marknadsrätt på den svenska marknaden

Internationellt sett råder det ingen enighet i frågan om det – i frånvaro av någon i direktiv fastslagen lagvalsprincip – är ursprungslandets eller effektlandets materiella marknadsrätt som bör falla utslaget vid gränsöverskridande överträdelse av denna rätt. Den svenska internationella marknadsrätten bygger på principen att det är effektlandets lagregler som gäller när överträdelsen får sin verkan på den svenska marknaden. Samma synsätt torde råda i övriga nordiska länder och delas också av flera andra medlemsstater inom EU. Lagvalsprincipen är för svensk del inte lagfäst men anses ha fast hävd genom bl.a. uttalanden i propositioner (jfr prop. 1970:57 s. 92–93 och prop. 1990/91:149 s. 114–115) och i Marknadsdomstolens praxis. I först nämnda proposition som låg till grund för 1973 års marknadsföringslag och dess generalklausul, uttalade departementschefen att "avgörande för om generalklausulen skall tillämpas på en viss åtgärd bör därför vara om åtgärden är inriktad på svensk publik. Var åtgärden har företagits är i princip utan betydelse. Generalklausulen bör sålunda kunna tillämpas exempelvis i fråga om reklammaterial som har producerats i utlandet och därifrån distribuerats till mottagare i Sverige. Detta bör gälla vare sig reklamen är särskilt inriktad på Sverige eller vänder sig till en internationell publik, däribland den svenska".

Enligt Marknadsdomstolens avgörande MD 1973:11 bedömdes den svenska avtalsvillkorlagstiftningen vara tillämplig beträffande ett danskt företag i Köpenhamn, eftersom "det aktuella avtalsvillkoret har använts vid marknadsföring i Sverige, inriktad på svensk publik". I ett annat avgörande, MD 1989:6, konstaterade Marknadsdomstolen beträffande dåvarande alkohol- och tobaksreklamlagarnas tillämpningsområde (jfr departementschefens uttalanden i prop. 1977/78:178 s. 48 och 53 f.) att "syftet med lagstiftningen är att sörja för att vissa normer iakttas på den svenska marknaden. Avgörande för om lagreglerna skall tillämpas på en viss åtgärd är om åtgärden är inriktad på en svensk publik och den svenska marknaden". Ett liknande resonemang finns i Marknadsdomstolens dom MD 2000:8. Av Marknadsdomstolens beslut MD

1998:17 framgår vidare att marknadsföringslagen kan tillämpas mot en annonsör för vilseledande eller på annat sätt otillbörlig TV-reklam som sänds via satellitkanal från ett annat medlemsland till den svenska marknaden. Förbudet i svensk rätt mot reklam som riktas mot barn kunde däremot inte upprätthållas eftersom det i TV-direktivet finns särskilda bestämmelser om reklam till barn.

Svensk marknadsrätts tillämpning i rummet

Normalt är svenska marknadsrättsliga lagar inte uttryckligen begränsade i rummet till att gälla enbart i Sverige. Det beror sannolikt på att det betraktats som självklart att exempelvis marknadsföringslagen gäller endast inom landet, varför något förtydligande i lagtexten i detta avseende inte har ansetts nödvändigt. I förarbetena till den äldre marknadsföringslagen uttalades också att huvudsyftet med general-klausulen om otillbörlig marknadsföring i lagen var att sörja för att vissa normer iakttas inom reklam och marknadsföring "på den svenska marknaden" (prop.1970:57 s. 93).

Frågan om marknadsföringslagen har en räckvidd utanför Sverige diskuterades i samband med 1991 års radiorättsliga lagstiftning (prop. 1990/91:149 s. 114 f.). Departementschefen slog fast att man av de nyssnämnda förarbetsuttalandena till den äldre marknadsföringslagen kunde dra en alldeles bestämd slutsats: generalklausulen i den dåvarande marknadsföringslagen var inte tillämplig på TV-reklam som inte kan tas emot i Sverige utan bara av TV-publiken i andra länder.

För att genomföra en nödvändig EES-anpassning av marknadsföringslagen i ljuset av bl.a. TV-direktivets krav föreslogs av Marknadsföringsutredningen att marknadsföringslagen skulle kompletteras med en ny bestämmelse av innebörd att lagen skulle tillämpas även på sådana televisionssändningar över satellit som kan tas emot endast i något annat land som är bundet av EES-avtalet (SOU 1992:49 s. 76 f.). Förslaget följdes genom en komplettering av lagen. En motsvarande bestämmelse finns i gällande marknadsföringslag (2 § andra stycket).

Frågan är nu om det till följd av förbuds föreläggandedirektivet och det motsvarande nationella genomförandet av detta kan anses erforderligt att göra ett motsvarande klagörande som infördes i marknadsföringslagstiftningen på grund av en EES-anpassning i svensk rätt av TV-direktivets bestämmelser. Det kan till en början konstateras att ett sådant klagörande inte bör övervägas enbart beträffande marknadsföringslagen utan måste också omfatta de andra lagar som är aktuella i sammanhanget.

Den föreslagna ramlagen behandlar det särskilda förfarandet vid gränsöverskridande överträdelser och berör överhuvudtaget inte de svenska lagarnas territoriella räckvidd.

Det ter sig också problematiskt att överblicka de konsekvenser som kan inträffa, om man i de berörda lagarna ger sig in på att klargöra att respektive lag gäller både i Sverige och utomlands.

Med hänsyn till det anförda synes övervägande skäl tala för att det i lagstiftningen inte bör anges något om den respektive lagens tillämplighet i rummet. Det får i stället förutsättas att domstolarna i ljuset av ramlagens speciella karaktär och syften kommer att tillämpa den

nationella lagen extraterritoriellt när domstolen efter sitt val av tillämplig lag kommit fram till att lagen skall tillämpas beträffande sådana överträdelse av den som uteslutande ägt rum i något eller några andra av medlemsstaterna i Europeiska unionen.

Skäl för att inte lagfästa lagval

Ovanstående praxis har gällt huruvida svensk marknadsrättslig lag skall tillämpas av svensk domstol på åtgärder som har effekt på den svenska marknaden. Hur bör det förhålla sig om det utländska organet som för talan här i Sverige hävdar att den svenska domstolen skall tillämpa lagen i det land där åtgärder som har sitt ursprung i Sverige får sin effekt? Finns det några bärande skäl för att man i svenska domstolar skall döma efter främmande rätt i dessa fall? Skall den princip som hävdas för den svenska marknaden vara giltig om det rör sig om ett annat lands marknad?

Som en följd av att direktiv förutsätts leda till en harmonisering av medlemsstaternas lagar på ungefär samma nivå kan det med ett teoretiskt synsätt hävdas att det konsumentskydd som kommer till uttryck i de listade direktiven bör vara av samma styrka, vilket skulle kunna leda till bedömningen att det inte torde spela någon större roll vilket lands lag som tillämpas. I praktiken kan det dock finnas inte oväsentliga skillnader mellan själva lagarna i de olika länderna. Det kan även föreligga skillnader i fråga om lagtillämpningen, trots att lagarna kan synas identiska. Om effektlandets aktuella regler ger ett starkare konsumentskydd än det som kommer till uttryck i det berörda minimidirektivet och domstolslandet saknar motsvarande regler, blir ställningstagandet beträffande tillämplig lag under alla förhållanden betydelsefullt. Effektlandets godkända organ torde då komma att grunda sin talan på det landets lagstiftning och försöka övertyga domstolen att det är denna lagstiftning som skall tillämpas. En tillämpning av effektlandets lag medför att det finns förutsättning för att alla aktörer på den marknaden behandlas lika. Därigenom kan också lokala traditioner och värderingar beaktas på den marknad som de konsumenter åtgärderna riktar sig mot finns.

Till stöd för tillämpning av svensk rätt kan åberopas process-ekonomiska skäl. Såsom Sveriges Reklamförbund anför förlorar detta skäl i styrka genom att domstolen även vid tillämpning av svensk rätt torde behöva orientera sig om lagen i det land där marknadsföringen har sin effekt.

Flera remissinstanser påpekar vikten av rättssäkerhet. Naturligtvis vore det tillfredsställande för den svenske näringsidkaren att kunna förlita sig på att svensk rätt, som får antas vara mer bekant än främmande rätt, kommer att tillämpas på marknadsföringen. Häremot kan ställas konsumenternas intresse av att kunna förlita sig på att samma regler gäller inom samma marknad oavsett var aktiviteten har sitt ursprung. Från konkurrenssynpunkt kan det också ligga i näringsidkarens intresse att marknadsföringsåtgärder som riktar sig till en viss marknad behandlas på samma sätt och inte enligt olika rättsordningar. Det kan exempelvis inte ligga i svenska företags intressen att en jämförelsevis långtgående svensk

lagstiftning skall hindra dem från att i ett annat land vidta marknadsföringsåtgärder som är tillåtna för inhemska företag.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (direktivet om elektronisk handel) har nyligen antagits och skall genomföras i svensk rätt. Direktivet föreskriver som huvudregel en tillämpning av ursprungslandets (sändarlandets) lag för informationssamhällets tjänster. I Regeringskansliet bereds ett förslag till den reglering som behövs för genomförandet.

Det är svårt att nu överblicka och ge generella riktlinjer för i vilka situationer ursprungslandsprincipen respektive effektlandsprincipen bör tillämpas på lagvalet. Rättsläget är således – såsom Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet också påpekar – osäkert. Det kan förväntas att EG-domstolen kommer att ge vägledning i fråga om vilken lagvalsprincip som skall tillämpas. Det bör ankomma på den nationella domstolen att avgöra vilket lands lag som skall tillämpas. Det föreslås därför att det när det gäller den materiella rätten inte nu skall slås fast något lagval i lagen.

Svensk domstols internationella behörighet

Lagrådet har i sitt yttrande pekat på att bestämmelsen i 1 § andra stycket 1 i det till Lagrådet remitterade lagförslaget i realiteten är en bestämmelse om internationell jurisdiktion. Mot den bakgrunden anser Lagrådet att bestämmelsen inte kan godtas om Bryssel- och Lugano-konventionerna är tillämpliga på behörighetsfrågan. I detta avseende delar regeringen Lagrådets uppfattning.

När det gäller frågan om den aktuella lagen faller utanför privaträttens område anser regeringen liksom Lagrådet att gränsen mellan privaträtt och offentlig rätt är obestämd, inte minst när det gäller vissa delar av konsumenträtten. Begreppet privaträtt kan enligt ett svenskt hävdvunnet synsätt anses utesluta marknadsrätten. Frågan kan dock inte besvaras med utgångspunkt i det svenska synsättet. Begreppet ”privaträttens område”, som i den engelska språkversionen betecknas ”civil and commercial matters”, skall tolkas autonomt och ges en självständig, av nationell rätt oberoende och för samtliga konventionsstater gemensam tolkning. Det är inte självklart hur EG-domstolen skulle klassificera marknadsrätten. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att talerätt i marknadsrättsliga frågor tillkommer inte bara offentligrättsliga subjekt utan även privata sådana. EG-domstolen har i tidigare avgöranden när det gäller tolkningen av Brysselkonventionen och begreppet privaträtt haft att bedöma om käranden är en offentlig myndighet och om myndigheten utövar offentligrättsliga befogenheter. Dessa avgöranden ger inget svar på hur man skall se på frågor där talan i samma syfte kan föras både av en offentlig myndighet och en privat organisation. Hur EG-domstolen skulle tolka begreppet i den situationen är inte möjligt att förutsäga.

Med detta synsätt anser regeringen – till skillnad från vad som föreslogs i lagrådsremissen – att det i lagen inte bör införas någon bestämmelse om svensk domstols internationella behörighet.

Regeringens förslag: Det godkända organet får ansöka om förbud och åläggande vid vite enligt marknadsföringslagen eller särskild avgift enligt radio- och TV-lagen.

Promemorians förslag: I promemorian föreslogs att ansökan också skulle få avse marknadsstörningsavgift.

Remissinstanserna: *Annonsörföreningen, Sveriges Industriförbund och Sveriges Reklamförbund* framför att marknadsstörningsavgift eller särskild avgift enligt radio- och TV-lagen inte bör komma i fråga. Industriförbundet och Reklamförbundet anser att man i stället för att ålägga särskilt avgift bör tillämpa marknadsföringslagen för att rikta ett förbud mot annonsören. *Hovrätten för övre Norrland* pekar på att det varken i marknadsföringslagen eller i de lagar som genomför de berörda direktiven anges möjlighet att vidta åtgärder som att offentliggöra beslutet eller till beriktigande och menar att det bör övervägas att införa sådana sanktioner om de är vanliga i andra medlemsstater.

Skälen för regeringens förslag: I artikel 2.1 i förbudsförelägganddirektivet räknas de åtgärder mot överträdelse som domstolen skall kunna besluta om. Dessa åtgärder består i grova drag av föreläggande om upphörande av eller förbud mot överträdelser, offentliggörande av beslutet eller av ett beriktigande för att undanröja fortsatta verkningar av överträdelser, och – i den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten tillåter det – åläggande mot näringsidkaren att till statskassan eller annan mottagare betala böter om han underlåter att rätta sig efter beslutet inom den förelagda fristen. Offentliggörande av beslut och beriktigande behöver dock bara äga rum i den mån det är lämpligt.

Enligt svensk rätt torde aktuella åtgärder begränsas till föreläggande om förbud mot överträdelser eller åläggande om att lämna information samt till utdömning av förelagt vite till staten. Emellertid finns i marknadsföringslagen och radio- och TV-lagen ett speciellt slag av påföljd i form av avgift (marknadsstörningsavgift respektive särskild avgift). Denna påföljd torde falla vid sidan av de åtgärder som räknas upp i direktivet, eftersom båda avgifterna döms ut i efterhand till följd av en redan begången överträdelse av ett lagfäst förbud. Avgifterna hänför sig inte heller till en överträdelse av ett till den aktuella näringsidkaren riktat förbudsföreläggande. Det kan emellertid inte utläsas av direktivet att det skulle finnas ett förbud mot att använda sig av avgifter av detta slag när talan här väcks mot ett svenskt företag avseende dess beteende på en utländsk konsumentmarknad.

Marknadsstörningsavgift infördes i stället för den straffpåföljd som kunde följa enligt äldre marknadsföringslag. Sådan avgift är avsedd att utgå endast vid allvarliga överträdelse.

Principiella skäl, främst från likabehandlingssynpunkt, talar för att utesluta marknadsstörningsavgift och särskild avgift enligt radio- och TV-lagen som sanktionsmedel i de aktuella situationerna. Mot bakgrund av att det inte är helt i överensstämmelse med direktivet att ålägga en repressiv avgift och att sådan avgift sannolikt inte skulle kunna drabba

andra aktörer på den utländska marknaden, bör möjligheten att ålägga marknadsstörningsavgift inte införas här.

När det gäller sanktioner med anledning av i detta sammanhang aktuella överträdelse av radio- och TV-lagen som kan påtalas av Granskningsnämnden för Radio och TV är avgiften den enda påföljd som kan komma i fråga. Det förordas därför att den särskilda avgiften skall kunna dömas ut om ett utländskt organ för talan här.

Hovrätten för Övre Norrland pekar på att det varken i marknadsföringslagen eller i de andra lagar som genomför de berörda direktiven anges möjlighet att vidta åtgärder som att offentliggöra beslut eller beriktigande.

I den mån utländska rättsordningar har regler om offentliggörande av beslut eller beriktigande skulle införande av sådana bestämmelser för svensk del vara ur konkurrenssynpunkt neutralt för svenska näringsidkare när de verkar på utländsk marknad. I radio- och TV-lagen ges möjlighet för Granskningsnämnden för radio- och TV att ålägga sändande företag att offentliggöra nämndens beslut. I radio- och TV-lagen finns också bestämmelser om beriktigande. Några motsvarande bestämmelser finns inte, såsom Hovrätten påpekat, i marknadsföringslagen.

Direktivets bestämmelse är utformad så att domstolen skall vara behörig att besluta vid förfaranden om att, där det är lämpligt, vidta åtgärder som att offentliggöra beslutet och/eller offentliggöra ett beriktigande. Genom den offentlighetsprincip som råder i Sverige är domstolarnas domar och beslut offentliga. När det gäller beriktigande kan möjligheten för Marknadsdomstolen att utfärda åläggande om att lämna information enligt 15 och 16 §§ marknadsföringslagen till stor del uppfylla samma ändamål som ett beriktigande, nämligen att korrekta upplysningar lämnas.

5.4 Föregående samråd

Regeringens förslag: Ett godkänt organ skall samråda med motparten innan talan får väckas vid domstol.

Promemorians förslag: I promemorian ställs inget krav på föregående samråd. I stället anförs att motparten till följd av den kommunikation som sker inom ramen för en process vid domstol har möjlighet att vidta rättelse.

Remissinstanserna: *Konsumentverket/KO, Annonsörföreningen, Sveriges Industriförbund, Swedma och Svenska Postorderföreningen* framför att det är angeläget med föregående samråd för att undvika att ärendet över huvud taget anhängiggörs hos domstol. *Hovrätten för Övre Norrland* menar att det i promemorian redovisade kravet på kommunikation i domstolen inte ersätter ett samrådsförfarande i direktivets mening.

Skälen för regeringens förslag. Artikel 5 i förbuds föreläggande-direktivet innehåller bestämmelser om föregående samråd mellan det godkända organet och den som begått en överträdelse och det godkända

organet och det motsvarande godkända organ som finns i den medlemsstat där åtgärden för att stoppa överträdelsen söks. Det föreskrivs vara medlemsstatens sak att avgöra, om den part som ansöker om förbudsföreläggande måste samråda med det godkända organet. Om överträdelsen inte upphör inom två veckor efter det att begäran om samråd har mottagits, får den berörda parten väcka talan om förbudsföreläggande utan ytterligare dröjsmål.

Enligt förvaltningsrättsliga principer har den som misstänks för att ha begått en överträdelse rätt att både få ta del av det som anförs mot vederbörande och att få yttra sig över detsamma. Endast i särskilda undantagsfall såsom att ärendet är av brådskande natur kan möjligheten att få yttra sig begränsas. Det gäller ibland i sådana fall då ett interimistiskt beslut påkallas.

En viktig orsak till att artikelbestämmelsen om samråd mellan det godkända organet och dess motsvarighet i domstolslandet infördes var att den öppnar möjlighet för det godkända organet i domstolslandet antingen att själv försöka få stopp på överträdelsen genom samråd med den berörde näringsidkaren eller att överlämna ärendet till en självregleringsinstans för skyndsamt avgörande.

Enligt 13 § förordningen (1995:868) med instruktion för Konsumentverket måste Konsumentombudsmannen bereda motparten tillfälle att yttra sig innan den ansöker om förbud, åläggande eller marknadsstörningsavgift. Endast i brådskande eller andra särskilda fall får sådant underlåtas.

Flera remissinstanser har påpekat nyttan med krav på föregående samråd. En fördel är att det kan undvikas att vissa mål över huvud taget anhängiggörs vid domstol. Det är också möjligt att det går snabbare att uppnå rättelse. Vidare är det en uttalad strävan i marknadsrättsliga sammanhang inom EU att tvister helst skall lösas utanför domstolarna. Från kostnadssynpunkt kan således ett krav på föregående samråd vara fördelaktigt både för parter och domstolar. Innan talan väcks bör det därför krävas av det godkända organet att det först har givit motparten tillfälle att frivilligt vidta rättelse. Någon skyldighet för det godkända organet att samråda med motsvarande godkänt organ i Sverige bör dock inte införas.

5.5 Lagteknisk lösning

Regeringens förslag: Förbudsföreläggandedirektivet genomförs i en särskild lag och inte i de lagar som genomför de konsumentskyddsdirektiv som räknas upp i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans framför några invändningar mot att direktivet genomförs i en speciallag.

Skälen för regeringens förslag: De alternativ som står till buds för att genomföra förbudsföreläggandedirektivet är att införa en allmän processuell speciallag eller att endast göra ändringar i de lagar som

nationellt genomför de direktiv som finns angivna i bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet.

Alternativet att genomföra direktivet genom att komplettera de enskilda lagarna med vissa bestämmelser som rör förbuds-föreläggandedirektivet medför med nödvändighet att var och en av dessa lagar kommer att tillföras nya förfaranderegler som tar sikte på ganska speciella förhållanden. Det bör i princip undvikas att tynga ett flertal lagar med nya bestämmelser, om det kan säkerställas att direktivet blir genomfört på ett annat, smidigare sätt. En generellt verkande ramlag får anses vara ett smidigare instrument. Härtill kommer att de författningsbestämmelser som måste till för att genomföra direktivet har, en mycket begränsad målgrupp, nämligen främst Marknadsdomstolen och Länsrätten i Stockholms län.

På angivna skäl förordas att genomförandet görs i en ny speciallag och inte i respektive lag som genomför respektive direktiv i bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet.

Direktivet behandlar endast medlemsstater i Europeiska unionen. Flera av de lagar som genomför direktiven i bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet omfattar även stater som är anslutna till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-stat). Det finns därför skäl att låta den nya lagen omfatta även sådana stater.

Genomförandet av förbuds-föreläggandet föranleder här inga förslag om ändringar i de lagar som genomför de direktiv som anges i bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet.

Resegarantilagsutredningen har föreslagit nya bestämmelser som i flera hänseenden förändrar det nuvarande systemet. Den nya resegarantilagen bör enligt utredningens förslag träda i kraft den 1 januari 2001. I samband med arbetet med utredningens förslag får övervägas vilket organ som skall vara det som enligt förbuds-föreläggandedirektivet skall vara prövande domstol eller administrativ myndighet.

6 Anmälan av godkända organ

Regeringens bedömning: De organ som uppfyller de i direktivet angivna kvalifikationerna, anmäls till kommissionen efter beslut av regeringen, för publicering i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser har efterlyst regler för anmälan av godkänt organ. *Sveriges Industriförbund* och *Annonserföreningen* anser att företag och företagorganisationer skall komma i fråga som godkänt organ, *Direkthandlarnas förening* anser att direkthandlarnas organisationer kan anses utgöra godkänt organ, *Svenska Postorderföreningen* och *Swedma* anser att branschorganisationer och möjligen enskilda företag kan ges ställning som godkänt organ.

Skälen för regeringens bedömning: I artikel 3 i förbuds föreläggandedirektivet definieras de i effektlandet godkända organ som kan väcka talan mot ett företag i domstolslandet. Det rör sig om varje organ eller organisation som vederbörligen inrättats i enlighet med lagen i en medlemsstat och som har ett berättigat intresse av att säkerställa att man följer de bestämmelser som nationellt genomförts på grundval av de direktiv som finns i bilagan till förbuds föreläggandedirektivet. Som sådana organ anges "särskilt" ett eller flera oberoende offentliga organ med särskilt ansvar för att skydda kollektiva konsumentintressen eller organisationer vilkas syfte är att skydda sådana intressen.

Begränsningen till att organet skall ha ett särskilt ansvar för att skydda de kollektiva konsumentintressena (avser offentliga organ) eller ett syfte att skydda intressena (avser organisationer) torde utesluta att exempelvis företag eller företagarorganisationer kan tillerkännas status som godkänt organ. En annan begränsning är att det endast kan komma i fråga att godkänna organ som har inrättats i enlighet med lagen i en medlemsstat. Det betyder att världsomfattande organisationer med säte utanför EU inte kan bli godkända organ. En annan fråga beträffande företagarorganisationer och sistnämnda slag av organisationer är om domstolen ändå vill ge organisationen talerätt i ett enskilt fall. Detta torde knappast direktivet eller den föreslagna lagen förhindra.

För svenskt vidkommande får övervägas vilka organ som lämpligen bör anmälas till kommissionen som godkända organ. Endast sådana organ bör anmälas som har ekonomiska förutsättningar och realistiska möjligheter att både initiera och föra en process utomlands.

Det bör framhållas i sammanhanget att domstolen enligt vad som anges i artikel 4.1 behåller rätten att pröva om organets syfte berättigar att den vidtar åtgärder i ett speciellt fall (t.ex. huruvida fallet ryms inom en specialiserad konsumentensammanslutnings verksamhetsområde).

Det kan diskuteras av flera skäl, inte minst med hänsyn till kostnaderna, om en konsumentmyndighet eller konsumentorganisation är villig att engagera sig i en process om förbuds föreläggande i en annan medlemsstat. Ett mer attraktivt alternativ torde vara att man uppträder som rättegångsombud. Konsumentombudsmannen i Sverige skulle t.ex. kunna vara rättegångsombud för en utländskt godkänt organ som för talan mot ett svenskt företag vid Marknadsdomstolen. I vad mån Konsumentombudsmannen skulle kunna ge ett utländskt organ i uppdrag att föra Konsumentombudsmannens talan vid utländsk domstol är beroende av om detta accepteras av det utländska organet. Förutsättningarna för en sådan acceptans torde vara större, om det utländska organet är en myndighet eller liknande. Det beror främst på att det sedan länge utvecklats väl fungerande former för samarbete i form av nätverk och liknande mellan berörda tillsynsmyndigheter från olika länder. Tanken är att sådana former av administrativt samarbete skall fördjupas inom EU.

Genomgående torde det inte vara några problem förknippade med att någon inom en godkänd privat organisation ges uppdraget att vara rättegångsombud.

Svensk lag torde under alla förhållanden inte hindra att ett svenskt godkänt organ kan föra talan för en motsvarande utländsk sådan som vill

väcka talan här i riket. Det gäller också beträffande myndigheter, dock under förutsättning att saken ligger inom dessas kompetens. Konsumentombudsmannen kan t.ex. inträda som rättegångsombud i en sak som gäller överträdelse av marknadsföringslagens bestämmelser.

Det är för tidigt, åtminstone i samband med detta lagstiftningsärende, att kunna bedöma behovet av ett mer formaliserat förfarande med rättegångsombud eller liknande inom ramen för det system som förbuds föreläggandedirektivet ställer upp. Om utvecklingen pekar mot att ett sådant behov finns, får det senare övervägas vilka eventuella författningsändringar som bör göras för att kunna åstadkomma att någon inom en myndighet skall kunna uppträda som rättegångsombud i de här aktuella sammanhangen. Det finns många oklara frågor att ta ställning till i samband med sådana eventuella överväganden, såsom frågor om rättegångsombudets befogenhet och behörighet, rättegångskostnader etc.

7 Kostnader

Genomförandet av förbuds föreläggandedirektivets mekanism på det nationella planet för otvivelaktigt i teorin med sig en utökad ärendehantering hos myndigheter och domstolar. Det gäller i första hand för Konsumentombudsmannen och Marknadsdomstolen, eftersom andra instanser som kan beröras (till följd av en tillämpning av denna mekanism inom ramen för delar av radio- och TV-lagen samt läkemedelslagen) knappast kommer att påverkas annat än i sällsynta undantagsfall. Det kan därmed leda till ökade kostnader för Konsumentombudsmannen och Marknadsdomstolen. Hur stora kostnadsökningarna i praktiken kan beräknas bli är inte möjligt att uppskatta. Det är givetvis i första hand avhängigt av i vilken omfattning den nya mekanismen kommer att utnyttjas.

Kostnadsökningarna skall tas inom myndigheternas och domstolarnas befintliga ramar.

8 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2001, vilket är den dag direktivet senast skall vara genomfört i medlemsstaterna.

9.1 Förslaget till lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer

1 §

I *första stycket* anges lagens tillämpningsområde. För närmare redovisning av omfattningen av de överträdelser för vilka lagen skall tillämpas hänvisas till den allmänna motiveringen i avsnittet 4.4.

I *andra stycket* preciseras närmare i vilken situation lagen skall tillämpas när det gäller överträdelser. Det skall vara fråga om överträdelser av bestämmelser som finns till skydd för konsumenters intressen, dvs. det intresse konsumenterna som kollektiv representerar, och som får sin verkan i en annan stat inom EES. Beträffande frågan vad som skall hänföras till det kollektiva konsumentenskyddsintresset hänvisas till avsnitt 4.3.

2 §

I paragrafen ges utländska organ rätt att föra talan vid svensk domstol. Respektive medlemsstat skall anmäla godkända organ till kommissionen för publicering i Europeiska gemenskapernas officiella tidning. Ett publicerat organ har rättskapacitet till dess motsatsen publiceras.

3 §

I paragrafen anges vad talan får avse.

Genom hänvisningen i *första punkten* till marknadsföringslagen omfattas föreläggande om förbud, åläggande att lämna information samt interimistiska förelägganden och ålägganden.

I *andra punkten* anges den särskilda avgift som sändande bolag kan föreläggas att betala enligt radio- och TV-lagen.

Av *tredje punkten* framgår att talan får avse utdömande av förelagt vite.

4 §

Av paragrafen framgår att det godkända organet först måste ha försökt få överträdelsen att upphöra på frivillig väg. Om sådana kontakter inte har lett till resultat får talan väckas vid domstol. Paragrafen har utformats i enlighet med Lagrådets förslag.

5 §

I paragrafen anges vid vilken domstol talan får väckas.

Enligt *punkten tre* kan talan om vite väckas antingen vid tingsrätt som är behörig enligt 10 kap rättegångsbalken eller vid Stockholms tingsrätt. Stockholms tingsrätt är i likhet med vad som sägs i 40 § marknadsföringslagen alltid behörig och således inte endast i den mån någon annan behörig tingsrätt inte finns.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om
marknadsdomstol m.m.

Prop. 2000/2001:34

1 §

Enligt den nya *sista punkten i första stycket* ges Marknadsdomstolen behörighet att tillämpa den nya lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer.

Förslag till lag om talan om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om överträdelse av bestämmelser, som genomför de direktiv som anges i en bilaga till Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen⁵.

Lagen tillämpas dock endast i fråga om överträdelse av bestämmelser till skydd för konsumenternas intressen som begås av en näringsidkare i en medlemsstat i Europeiska unionen men som har effekt i en annan medlemsstat.

Godkända organs talan vid svensk domstol

2 § Varje sådan myndighet eller organisation i en annan medlemsstat som enligt en av Europeiska kommissionen upprättad och i Europeiska gemenskapernas officiella tidning publicerad förteckning är godkänd för att väcka talan som avses i denna lag, har rätt att vid överträdelse av sådana bestämmelser som avses i 1 § väcka talan i Sverige.

3 § Talan skall väckas vid

1. Marknadsdomstolen i fråga om förbudsföreläggande,
2. Stockholms tingsrätt i fråga om marknadsstörningsavgift,
3. Länsrätten i Stockholm län i fråga om sådan särskild avgift som avses i radio- och TV-lagen (1996:844),
4. tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken eller vid Stockholms tingsrätt i fråga om utdömande av vite.

Marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas på förfaranden i Marknadsdomstolen och Stockholms tingsrätt medan radio- och TV-lagen (1996:844) tillämpas på förfaranden vid Länsrätten i Stockholms län.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

⁵ (EGT L 166, 11.6.1998, s. 51, Celex 31998L0027)

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.⁶ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1⁷

Marknadsdomstolen handlägger mål enligt

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1995:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. produktsäkerhetslagen (1988:1604),
6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling.

7. de författningsbestämmelser i andra medlemsstater i Europeiska unionen som kan tillämpas vid bedömningen av en överträdelse när ett utländskt organ för talan enligt lagen (2000:XXX) om talan om förbuds föreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna.

Bestämmelserna i 14, 15 och 16–22 §§ tillämpas inte i mål enligt konkurrenslagen (1993:20) eller marknadsföringslagen (1995:450). I mål enligt marknadsföringslagen tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivs i dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

⁶ Lagen omtryckt 1984:294.

⁷ Senaste lydelse 1998:649.

Förteckning över remissinstanser

Prop. 2000/2001:34
Bilaga 2

Följande instanser har yttrat sig över promemorian Talerätt vid gränsöverskridande överträdelser inom konsumenträtten – genomförande av förbudsföreläggandedirektivet 98/27/EG (Ds 2000:32). Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholms län, Marknadsdomstolen, Stockholms tingsrätt, Riksrevisionsverket, Statskontoret, Konkurrensverket, Konsumentverket/KO, Granskningsnämnden för radio och TV, Läkemedelsverket, Kammarkollegiet, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Industriförbund, Svensk Handel, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Marknadsförbund, Sveriges Reklamförbund, Annonsörföreningen, Direkt-handelsföretagens förening, Swedish Direct Marketing Association, Svenska postorderföreningen, Svenska Bankföreningen, Tjänstemännens centralorganisation och Sveriges Konsumentråd.

Justitiekanslern, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges Akademikers centralorganisation, och Svenska Arbetsgivareföreningen har avstått från att yttra sig.

Förbuds föreläggandedirektivet

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 98/27/EG av den 19 maj 1998 om förbuds föreläggande för att skydda konsumenternas intressen

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD
HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 100a i detta,

med beaktande av kommissionens förslag⁸,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande⁹,

i enlighet med det i artikel 189b i fördraget angivna förfarandet¹⁰, och

med beaktande av följande:

- (1) I vissa direktiv, som anges i förteckningen i bilagan till detta direktiv, föreskrivs bestämmelser om skydd för konsumenternas intressen.
- (2) Med de mekanismer som nu finns på såväl nationell nivå som på gemenskapsnivå för att säkerställa att dessa direktiv följs, är det inte alltid möjligt att få överträdelser som skadar konsumenternas kollektiva intressen att upphöra i rätt tid. Kollektiva intressen är sådana intressen som inte innefattar kumulering av enskilda intressen, vilka enskilda har skadats genom en överträdelse. Detta påverkar inte talan som väcks av enskilda, som har skadats genom en överträdelse.
- (3) När det gäller direktivets syfte att få sådan verksamhet som är olaglig enligt de nationella bestämmelserna att upphöra, kan verkningarna av nationella åtgärder för att införa de ovannämnda direktiven, inklusive sådana skyddsåtgärder som går utöver den nivå som krävs i de direktiven, motverkas, under förutsättning att de är förenliga med fördraget och tillåtliga enligt de direktiven, om verksamheten får effekt i en annan medlemsstat än den i vilken den har sitt ursprung.
- (4) Dessa svårigheter kan splittra en väl fungerande inre marknad, eftersom de innebär att det är tillräckligt att flytta källan till en

⁸ EGT C 107, 13.4.1996, s. 3 och EGT C 80, 13.3.1997, s. 10.

⁹ EGT C 30, 30.1.1997, s. 112.

¹⁰ Europaparlamentets yttrande av den 14 november 1996 (EGT C 362, 2.12.1996, s. 236). Rådets gemensamma ståndpunkt av den 30 oktober 1997 (EGT C 389, 22.12.1997, s. 51) och Europaparlamentets beslut av den 12 mars 1998 (EGT C 104, 6.4.1998). Rådets beslut av den 23 april 1998.

olaglig verksamhet till ett annat land för att förlägga den utom räckhåll för alla rättsliga åtgärder och detta utgör en snedvridning av konkurrensen.

- (5) Dessa svårigheter kommer sannolikt att minska konsumenternas förtroende för den inre marknaden och kan komma att begränsa handlingsutrymmet för organisationer, som företräder konsumenternas kollektiva intressen, eller oberoende offentliga organ, som är ansvariga för att skydda konsumenternas kollektiva intressen, när dessa påverkas negativt av verksamhet som innebär att gemenskapsrätten överträds.
- (6) Eftersom sådan verksamhet ofta sträcker sig bortom medlemsstaternas gränser, brådskar det att genomföra en viss tillnärmning av de nationella bestämmelser som är utarbetade för att få ovannämnda olagliga verksamhet att upphöra, oavsett i vilket land den olagliga verksamheten har fått effekt. Med avseende på behörighet skall detta inte påverka den internationella privaträttens regler eller mellan medlemsstaterna gällande konventioner, varvid hänsyn skall tas till de allmänna skyldigheter för medlemsstaterna som härrör från fördraget, särskilt dem som har samband med att den inre marknaden fungerar väl.
- (7) Syftet med den tänkta åtgärden kan endast uppnås av gemenskapen och det åligger följaktligen gemenskapen att vidta åtgärder.
- (8) I enlighet med artikel 3b tredje stycket i fördraget åligger det gemenskapen att inte vidta någon åtgärd som går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målen i fördraget. I överensstämmelse med den artikeln måste särdragen hos de nationella rättsordningarna beaktas i så stor utsträckning som bara är möjligt genom att medlemsstaterna tillåts att fritt välja mellan olika alternativ, som har samma verkan. De domstolar eller administrativa myndigheter som är behöriga att fatta beslut i de förfaranden som avses i artikel 2 i detta direktiv bör ha rätt att granska verkningarna av tidigare beslut.
- (9) Ett alternativ bör bestå i att ett eller flera oberoende offentliga organ, med särskilt ansvar för att skydda konsumenternas kollektiva intressen, utövar rätten till talan i frågor som framläggs i detta direktiv. Ett annat alternativ bör sörja för att organisationer, vilkas ändamål är att skydda konsumenternas kollektiva intressen, utövar dessa rättigheter i enlighet med de kriterier som föreskrivs i nationell lag.
- (10) Medlemsstaterna bör kunna välja mellan eller kombinera båda dessa alternativ när de på nationell nivå utser de organ och/eller organisationer som skall vara behöriga för ändamålen i detta direktiv.

- (11) För överträdelse inom gemenskapen bör principen om ömsesidigt erkännande tillämpas på dessa organ och/eller organisationer. Medlemsstaterna bör på begäran av sina nationella inrättningar meddela kommissionen namn och syfte avseende de nationella inrättningar som är godkända för att väcka talan i deras eget land enligt bestämmelserna i detta direktiv.
- (12) Det är kommissionens sak att i Europeiska gemenskapernas officiella tidning offentliggöra en förteckning över dessa godkända inrättningar. Till dess att ett meddelande om motsatsen offentliggörs, anses en godkänd inrättning ha rättskapacitet om dess namn ingår i den förteckningen.
- (13) Medlemsstaterna bör kunna kräva att den part som avser att ansöka om förbuds föreläggande på förhand samråder med svaranden, så att denne får möjlighet att upphöra med den omtvistade överträdelsen. Medlemsstaten bör kunna kräva att detta föregående samråd sker tillsammans med ett oberoende offentligt organ, som utses av dessa medlemsstater.
- (14) Om medlemsstaterna har bestämt att föregående samråd skall äga rum bör en frist om två veckor sättas ut från det att begäran om samråd tagits emot, och om överträdelsen inte har upphört inom fristen får sökanden väcka talan hos den behöriga domstolen eller administrativa myndigheten utan ytterligare dröjsmål.
- (15) Det är lämpligt att kommissionen framlägger en rapport om hur detta direktiv fungerar och särskilt om dess tillämpningsområde och om verkan av föregående samråd.
- (16) Tillämpningen av detta direktiv bör inte påverka tillämpningen av gemenskapens konkurrensregler.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Tillämpningsområde

1. Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra när det gäller åtgärder för förbuds föreläggande enligt artikel 2 för skydd för de kollektiva konsumentintressen som omfattas av de direktiv som anges i förteckningen i bilagan för att säkerställa att den inre marknaden fungerar väl.
2. Med överträdelse avses i detta direktiv varje handling som strider mot de direktiv som anges i förteckningen i bilagan, så som de införlivats i

Artikel 2

Åtgärder för förbudsföreläggande

1. Medlemsstaterna skall utse de domstolar eller administrativa myndigheter som skall vara behöriga att besluta vid förfaranden som inleds av sådana godkända inrättningar som avses i artikel 3 om att

- a) så snart som möjligt, och där det är lämpligt inom ramen för ett förenklat förfarande, meddela föreläggande om upphörande av eller förbud mot varje överträdelse,
- b) där det är lämpligt vidta åtgärder som att offentliggöra beslutet, helt eller delvis och på sätt som bedöms som lämpligt, och/eller offentliggöra ett beriktigande i syfte att undanröja fortsatta verkningar av överträdelsen,
- c) i den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten tillåter, ålägga svaranden, om han är tappande part, att till statskassan eller annan mottagare som utses i eller enligt nationell lagstiftning betala dagsböter eller andra böter, som föreskrivs i nationell lagstiftning, om han underlåter att rätta sig efter beslutet inom en frist som domstolar eller administrativa myndigheter bestämmer för att säkerställa att besluten följs

2. Detta direktiv skall inte påverka internationell-privaträttsliga regler med avseende på tillämplig lag och leder således normalt till tillämpning av antingen lagen i den medlemsstat där överträdelsen har sitt ursprung eller lagen i den medlemsstat där överträdelsen får effekt.

Artikel 3

Inrättningar som kan föra talan

Med godkänd inrättning avses i detta direktiv varje organ eller organisation som vederbörligen inrättas i enlighet med lagen i en medlemsstat och som har ett berättigat intresse av att säkerställa att de bestämmelser som avses i artikel 1 följs, särskilt

- a) ett eller flera oberoende offentliga organ, med särskilt ansvar för att skydda de intressen som avses i artikel 1 i medlemsstater där sådana organ finns, och/eller
- b) organisationer vilkas syfte är att skydda de intressen som avses i artikel 1, i enlighet med de kriterier som föreskrivs i deras nationella lag.

Överträdelser inom gemenskapen

1. Varje medlemsstat skall, om en överträdelse har sitt ursprung i den medlemsstaten, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att varje godkänd inrättning från en annan medlemsstat, där de intressen som skyddas av den godkända inrättningen påverkas av överträdelsen, får ansöka hos den domstol eller den administrativa myndighet som avses i artikel 2 mot uppvisande av den förteckning som nämns i punkt 3. Domstolarna eller de administrativa myndigheterna skall godta denna förteckning som bevis på den godkända inrättningens rättskapacitet utan att deras rätt att pröva om den godkända inrättningens syfte berättigar att den vidtar åtgärder i ett bestämt fall påverkas.

2. För överträdelser inom gemenskapen, och utan att det påverkar de rättigheter som andra inrättningar har enligt nationell lagstiftning, skall medlemsstaterna på begäran av sina godkända inrättningar meddela kommissionen att dessa inrättningar är godkända för att väcka talan enligt artikel 2. Medlemsstaterna skall underrätta kommissionen om dessa godkända inrättnings namn och syfte.

3. Kommissionen skall utarbeta en förteckning över de godkända inrättningar som avses i punkt 2 med angivande av deras syfte. Denna förteckning skall offentliggöras i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*; ändringar i denna förteckning skall offentliggöras utan dröjsmål och den med nya uppgifter kompletterade förteckningen skall offentliggöras var sjätte månad.

Artikel 5

Föregående samråd

1. Medlemsstaterna får införa eller behålla i kraft bestämmelser enligt vilka den part som avser att ansöka om förbuds föreläggande kan inleda detta förfarande först efter att ha försökt att få överträdelsen att upphöra genom samråd med antingen svaranden eller både med svaranden och en sådan godkänd inrättning som avses i artikel 3 a i den medlemsstat där förbuds föreläggande söks. Det är medlemsstaten som skall avgöra, om den part som ansöker om förbuds föreläggande måste samråda med den godkända inrättningen. Om överträdelsen inte upphör inom två veckor efter det att begäran om samråd har mottagits, får den berörda parten väcka talan om förbuds föreläggande utan ytterligare dröjsmål.

2. De regler för föregående samråd som antas av medlemsstaterna skall anmälas till kommissionen och offentliggöras i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

Rapporter

1. Vart tredje år och första gången senast fem år efter detta direktivs ikraftträdande skall kommissionen till Europaparlamentet och rådet överlämna en rapport om tillämpningen av detta direktiv.

2. Kommissionen skall i sin första rapport särskilt granska

- detta direktivs tillämpningsområde i förhållande till skyddet för kollektiva intressen för personer som är verksamma inom handel, industri, hantverk eller fria yrken,
- detta direktivs tillämpningsområde som det stadgas i de direktiv som ingår i förteckningen i bilagan,
- om det föregående samrådet i artikel 5 har bidragit till ett effektivt konsumentskydd.

Där det är lämpligt skall denna rapport åtföljas av förslag som syftar till att ändra detta direktiv.

Artikel 7

Bestämmelser om mer omfattande åtgärder

Detta direktiv skall inte utgöra hinder för medlemsstaterna att anta eller behålla i kraft bestämmelser som är utarbetade för att tillerkänna godkända inrättningar och alla andra berörda personer mer vittgående rättigheter att väcka talan på nationell nivå.

Artikel 8

Genomförande

1. Medlemsstaterna skall senast 30 månader efter detta direktivs ikraftträdande sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texten till de bestämmelser i nationell lag som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

Artikel 10

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdad i Bryssel den 19 maj 1998.

På Europaparlamentets vägnar

På rådets vägnar

J. M. GIL-ROBLES

G. BROWN

Ordförande

Ordförande

FÖRTECKNING ÖVER DIREKTIV SOM OMFATTAS AV ARTIKEL
1¹¹

- 1) Rådets direktiv 84/450/EEG av den 10 september 1984 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om vilseledande reklam (EGT L 250, 19.9.1984, s. 17).
- 2) Rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, 31.12.1985, s. 31).
- 3) Rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT L 42, 12.2.1987, s. 48), senast ändrat genom direktiv 98/7/EG (EGT L 101, 1.4.1998, s. 17).
- 4) Rådets direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television: Artiklarna 10-21 (EGT L 298, 17.10.1989, s. 23), i dess lydelse enligt direktiv 97/36/EG (EGT L 202, 30.7.1997, s. 60).
- 5) Rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang. (EGT L 158, 23.6.1990, s. 59).
- 6) Rådets direktiv 92/28/EEG av den 31 mars 1992 om marknadsföring av humanläkemedel (EGT L 113, 30.4.1992, s. 13).
- 7) Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 21.4.1993, s. 29).
- 8) Europaparlamentets och rådets direktiv 94/47/EG av den 26 oktober 1994 om skydd för köparna vad avser vissa aspekter i avtal om nyttjanderätten till fast egendom på tidsdelningsbasis (EGT L 280, 29.10.1994, s. 83).
- 9) Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (EGT L 144, 4.6.1997, s. 19).

¹¹ Direktiv nr 1, 6, 7 och 9 innehåller särskilda bestämmelser om förbudsföreläggande.

Förslag till lag om talerätt för vissa utländska konsumentorganisationer

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om överträdelse av bestämmelser som genomför de direktiv som anges i en bilaga till Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG av den 19 maj 1998 om förbuds föreläggande för att skydda konsumenternas intressen.¹²

Lagen gäller dock endast sådana överträdelse av bestämmelser till skydd för konsumenters intressen som

1. begås av någon som har sitt hemvist i Sverige eller annan väsentlig anknytning till Sverige, och
2. påverkar konsumenter i en annan stat som är ansluten till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-stat).

Godkända organs talan vid svensk domstol

2 § En myndighet eller organisation i en annan EES-stat än Sverige får väcka talan i en svensk domstol med anledning av en överträdelse som avses i 1 §, om den är godkänd enligt en särskild förteckning som har upprättats av Europeiska unionen och publicerats i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

3 § Talan får avse att åtgärder skall vidtas mot någon för att denne åsidosätter en bestämmelse som avses i 1 §. Åtgärderna får gälla

1. förbud eller ålägganden som avses i 14–16 §§, 17 § första stycket, 18–20 §§ marknadsföringslagen (1995:450),
2. åläggande att till svenska staten betala en sådan särskild avgift som avses i 10 kap. 5 och 6 §§ radio- och TV-lagen (1996:844), eller
3. utdömande av vite som förelagts i de fall som avses i 1.

4 § Talan får väckas endast om

1. den som talan riktas mot fått tillfälle att yttra sig, och
2. överträdelsen inte upphör inom två veckor från det att denne tog emot begäran om yttrande.

Behörig domstol

5 § Talan skall väckas vid

¹² (EGT L166, 11.6.1998, s. 51, Celex 31998L0027).

1. Marknadsdomstolen i fråga om förbud och ålägganden som avses i marknadsföringslagen (1995:450),
2. Länsrätten i Stockholms län i fråga om sådan särskild avgift som avses i radio- och TV-lagen (1996:844),
3. tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken eller Stockholms tingsrätt i fråga om utdömmande av vite.

Handläggningen

6 § Vid handläggningen av ärenden enligt denna lag tillämpas bestämmelserna om överklagande, rättskraft, rättens sammansättning m.m. och rättegångsbestämmelserna i 43, 44, 52, 54 och 55 §§ marknadsföringslagen (1995:450) och 10 kap. 5 och 6 §§ radio- och TV-lagen (1996:844).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.¹³ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Marknadsdomstolen handlägger mål enligt

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1995:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. produktsäkerhetslagen (1988:1604),
6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling.

Föreslagen lydelse

1§¹⁴

6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling,

7. lagen (2000:XXX) om talerätt för vissa utländska konsumentorganisationer.

Bestämmelserna i 14, 15 och 16–22 §§ tillämpas inte i mål eller ärenden enligt konkurrenslagen (1993:20) eller marknadsföringslagen (1995:450). I mål enligt marknadsföringslagen tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivits i dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

¹³ Lagen omtryckt 1984:294.

¹⁴ Senaste lydelse 1998:649.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2000-10-10

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Leif Thorsson, regeringsrådet Rune Lavin.

Enligt en lagrådsremiss den 28 september 2000 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om talerätt för vissa utländska konsumentorganisationer,
2. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Gun Lombach.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om talerätt för vissa utländska konsumentorganisationer

1 §

Enligt andra stycket 1 gäller lagen endast sådana överträdelser av bestämmelser till skydd för konsumenters intressen som begås av någon som har sitt hemvist i Sverige eller annan väsentlig anknytning till Sverige. Bestämmelsen har utformats som en materiell bestämmelse om förutsättningarna för tillämpningen av lagen men anger i sak mot vem talan får föras. I realiteten är det alltså fråga om en bestämmelse om svensk domstols behörighet. (internationell jurisdiktion).

Bestämmelsen skulle inte kunna godtas om Bryssel- och Lugano-konventionerna vore tillämpliga på behörighetsfrågan. Enligt artikel 1 i båda konventionerna är emellertid konventionerna tillämpliga på privaträttens område. Gränsen mellan privaträtt och offentlig rätt är visserligen många gånger obestämd och inte minst gäller detta inom konsumenträtten. De frågor som regleras i förevarande lag får dock anses falla utanför privaträttens område, varför bestämmelsen från nu angiven synpunkt får accepteras.

Betraktad som en regel om svensk domstols behörighet är den ovanligt utformad men bygger på hävdvunna internationellrättsliga begrepp. I regel brukar dock lagen konkret ange de anknytningsmoment som anses väsentliga och därför grundar svensk domsrätt. Nu överlämnas frågan till rättstillämpningen som kan få svårt att finna ledning i exempelvis direktivet. Ett exempel på väsentlig anknytning bör kunna vara om en juridisk person med hemvist utomlands har fast driftställe här.

Under föredragningen inför Lagrådet har blivit upplyst att ”annan väsentlig anknytning” syftar på det förhållandet att den mot vilken talan väcks har egendom här, i vilken exekution kan ske. Detta motsvarar alltså i interna rättsförhållanden forumregeln i 10 kap. 3 § första meningen

rättegångsbalken. Detta forum har i artikel 3 andra stycket i Brysselkonventionen (motsvarande i Luganokonventionen) uttryckligen uteslutits i fall när talan väcks mot den som har sitt hemvist i en konventionsstat (s.k. exorbitant forum). Med ledning av dessa konventioner skulle domstolarna närmast komma till att det förhållandet att egendom finns här *inte* kan betraktas som väsentlig anknytning.

3 §

Enligt artikel 2.1 b i EG-direktivet skall medlemsstaterna utse de domstolar eller administrativa myndigheter som *skall* vara behöriga att besluta om att där det är lämpligt vidta åtgärder i fråga om offentliggörande. Den diskretionära bedömning som orden ”där det är lämpligt” medger måste som artikeln är uppbyggd ankomma på de beslutande myndigheterna, inte på medlemsstaterna som lagstiftare. De engelska och franska texterna är uppbyggda på motsvarande sätt och föranleder inte någon annan tolkning.

Det kan med vår offentlighetsprincip framstå som närmast löjligt att föreskriva att domstolar skall om det är lämpligt offentliggöra sina avgöranden, när det inte finns krav på att offentliggörandet skall ske exempelvis i massmedia. Beriktigande, varom också talas i bestämmelsen, kan åstadkommas genom ålägganden att lämna information enligt 15 och 16 §§ marknadsföringslagen, vartill förevarande paragraf hänvisar. Lagrådet vill dock anmärka att det finns en risk att direktivet inte på förevarande punkt skulle anses till fullo genomfört med den här föreslagna lagtexten.

4 §

I paragrafen uppställs såsom en förutsättning för talans väckande att motparten fått tillfälle att yttra sig. Av artikel 5 i direktivet framgår att vad som egentligen avses är ett föregående samråd mellan parterna och inte endast en möjlighet för motparten att avge ett yttrande. Paragrafen bör formuleras om i närmare anslutning till direktivet, vilket förslagsvis kan ske på följande sätt:

”Talan får väckas endast om

1. sökanden genom samråd försökt att få motparten att upphöra med den påstådda överträdelsen, och
2. denna inte upphört inom två veckor efter det att motparten mottagit begäran om samråd.”

6 §

I paragrafen anges vissa handläggningsbestämmelser, men uppräknningen är inte uttömmande. En fullständig reglering skulle naturligtvis bli mycket omfattande. Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är inte att utesluta någon särskild bestämmelse som eljest skulle vara tillämplig utan i stället, enligt vad som framgår av författningskommentaren till det

remitterade förslaget, att ange att svensk domstol har att tillämpa endast svenska bestämmelser i fråga om åtgärder av processrättslig karaktär. Detta gäller emellertid utan särskild bestämmelse därom. Lagrådet förordar att paragrafen utgår.

Prop. 2000/2001:34
Bilaga 5

Förslaget till lag om ändring i lagen om marknadsdomstol m.m.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 oktober 2000

Närvarande: Statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden, Thalén, Winberg, Ulvskog, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm, Bodström

Föredragande: Britta Lejon

Regeringen beslutar proposition Talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer

Rättsdatablad

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
---------------------------	---	--

Lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer

31998L0027